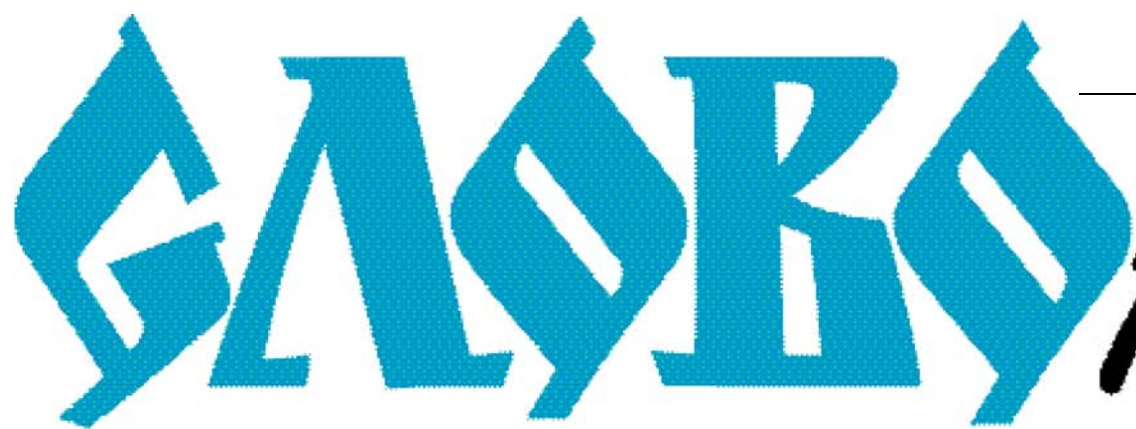

Без мови немає нації

slovo.prosvita.com.ua

ч. 28 (301)
14–20 липня
2005 р.

Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Фото Г. Оберської

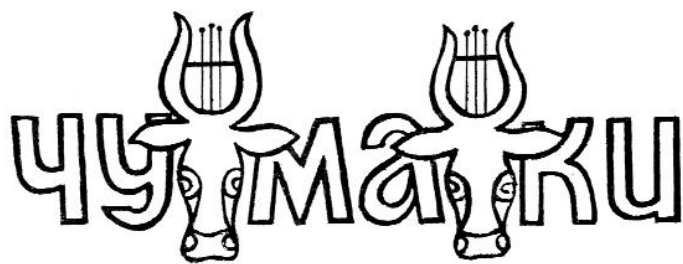
КРАЇНА МРІЙ САЛЮТУЄ

Фестиваль “Країна мрій” — це, передовсім, утілена мрія ініціатора й натхненника цього дійства, Олега Скрипки, до здійснення якої відомий рок-музикант ішов наполегливо й послідовно впродовж кількох років. Цей задум акумулював прагнення і зацікавленість фольклористів, музикантів і художників, які

воліють бачити українську етніку сучасною і привабливою. У результаті маємо свято, про яке, можливо, і не мріяли кияни, які дедалі відчутніше стикаються із тиском кічу, агресивних шоу і... нудьги.

Про фестиваль читайте на стор. 16

НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ — ЧЕРЕЗ ВІКИ

Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка
Українська Народна Партія

запрошують 16 липня 2005 року
Парк ім. Т. Шевченка о 10 годині

великий концерт-толока **“ЧУМАК ВОЛИ ЗАКЛАДАЄ”**
з нагоди початку мистецької просвітницької акції
“Сіль землі — Чумацьким шляхом”

У програмі чумацьке дійство за участю провідних творчих колективів м. Києва, чоловічого народного хору “Чумаки”, заслуженого народного ансамблю пісні і танцю “Дарничанка”, народного хору “Надія”, народного хору “Гомін”, ансамблів “Червона калина”, “Журавка”, “Зорянка”, “Чарівниця”, провідних артистів України.

Ведуча Тетяна НЕГРІЙ

З Указу Президента України № 1086/2005:

“Визначити одним із головних напрямів діяльності органів виконавчої влади реалізацію державної політики щодо захисту прав дітей, перш за все дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування”.

Стор. 4–5

Розповідь про українське село із позиції стилістики часу

Стор. 8–9

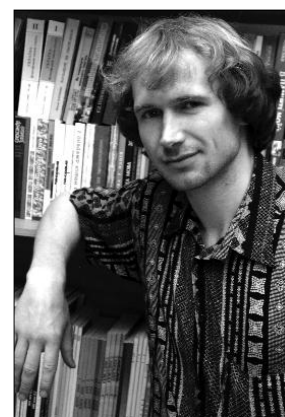
10 років тому Україна прощалася з Олесем Гончарем

Стор. 11–12

Про пошуки себе в творчості і спільної мови з іншим через діалог у проекті “Синергія поступу”

Стор. 14-15

**УСЬОГО НА РАХУНКУ
ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ —
708 807 грн. 33 коп.**

Закінчення. Початок на с.11

мії імені Олени Пчілки Микола Литвин, якого Олесь Гончар дуже любив і залишив у щоденникових записках щирі слова про нього. Такою ж світлою аурую осяяні й записи про Нілу Крюкову, народну артистку України, Шевченківську лауреатку і теж нашу веселчанку, яка читала уривки з творів Олесь Гончара, і тепер слова линули з душі, справді, “сяяли, золотились у її виконанні”. До голосу Ніли Крюкової додали свої голоси студентки Київського міського педколеджу разом зі своїм педагогом, кандидатом педагогічних наук Антоніною Мовчун, які прочитали уривки зі “Щоденників”, і в їхньому щирому слові оживала душа письменника, адже Олесь Гончар так любив молодість і присвятив нашій юні не одну сторінку щоденникових записів, у яких — заповіді молодим.

Святий заповіт — берегти традиції народу і його святині, славі імена українських класиків, честь яких не раз і не два захищав Олесь Гончар у прилюдних виступах, у публікаціях, а свої тривоги й болі за долю духовності нації залишив у “Щоденниках”.

Думаючи про щоденникові записи, згадую сповідальне зізнання новеліста світової слави Василя Стефаника, що вся його література списана в його листах. Мабуть, справжнє відкриття секретів творчості Олесь Гончара зробимо, прочитавши щоденникові записи письменника, а також його листи, які, вірю, побачать світ у недалекому майбутньому і висвітлять постать великого українця XX століття і долю сина свого народу.

...Як часто буває: живе між нами великий талант, а ми, сучасники, не завжди вміємо поцінувати його, зрозуміти, як багато важить його слово, поставлене на сторожі людини, відкрити силу його духу. Проблема ця не нова, але скільки непоправних втрат зазнала цивілізація через це невігластво за всю історію людства. Гинули не помічені сучасниками генії в злиднях і забутті, згоряли на аутодафе і вмирили в муках на хрестах, а воскресали в ореолі ясновидства. І хоч могили багатьох із них не відшукати, живе їхній незнищений дух. Та не було страшнішого пекла понад те, яке розвела на землі сталінщина, сплівши на голови праведників вінки із терня і колючого дроту, зіткнувши для вольного духу чорний саван смерті, який темними хмаро-вищами затулює білий світ України. То лютувала орда, топтала цвіт народу, молола розум нації у жорнах репресій. Вморила голодом мільйони братів і сестер, заморозила в сибірських морозах лебедіні душі, але вбити не змогла. Довго, ще дуже довго вставатимуть із-під чорного савана тіні замордованих за Україну людей і показуватимуть світові свої страшні рани від тортур, висушені голодом тіла, вигризені душі. Йтимуть через історію нескінченними колонами німих свідків, які без слів розкажуть усю правду і випишуть на полотні часу епопею народного горя. Від їхньої сповіді ми почнемо прозрівати, і діти нації молитимуться за убієнних, і те пізніше прозрівання стане початком воскресіння України.

А я враз чую, як із глибинних надр гончарівського слова, піднесеного до національної символіки, промовляє голос мого краянину з українського Покуття. То дід Гриць з однойменної новели Василя Стефаника щиро, як на сповіді, ділитися найзаповітнішим, звертається до нащадків із незлим тихим словом і пророкує нам воскресіння України:

“То як мої діти не хотіли би пошешувати моїх святих, то купіть шкряну шкатулку та покладіть їх мені на груди. Кажуть, що шкіра не гниє віками. Та ще одну просьбу маю. Лишаю букату поля, на кого

«ДЯКУЮ БОГОВІ, ЩО ДАВ МЕНІ НАРОДИТИСЯ УКРАЇНЦЕМ»

вже ви тепер скажете, аби, як будуть згоріти кістки наших стрільців у купі, то аби і за мене хто там згорнув кілька лопат. Але високо, бо на тих костях зацвіте наша земля”.

А хто ж ті святі, до яких молиться душа діда Гриця і називає їх своїми? Святі ці для нього, селянського аристократа духу, — Шевченко і Франко, а їхня віра — Україна. Дід Гриць із цієї вірою прожив, цієї віри не зраджує й на схилі многотрудного життя цю віру заповідає прийдешній молодій силі нації. Та й сам дід Гриць хоч оглух і “зробив собі постіль між худобою”, а “переродивси на молодого”. То віра в Україну додала йому сили:

“Все сонце, яке я двигав на собі три покоління, воскресло в мені”.

І каже цей селянський мудрець такі слова, які й сьогодні будять нашу совість:

“Встає Франко з таким ясним чолом, як сонце, спокійно вчить нас, бо він усе знає... Наші молоді вчені були коло него такі щасливі і ясні, як би він кожному поклав золоте колісце на голову... Ми росли, діти наші множилися, всі одного духу, та війна багато їх поклала в сирину землю, а всі, що лишилися, яких ми вигодували і що їх Франко навчив, зробили одну коменду українську, а коменда, каже, має бути Україна”.

Та застогнала тяжко Україна, розіп’ята на хресті історії. Душа діда Гриця — як у заваленій хаті. Тяжко йому чути, як довкола про-клинають не ворога, а Україну та її святих, і тільки за них та страдницю-неньку болить його серце.

“Боюся, що як вже буде по мені, то мої діти пообдирають стіни, та Шевченка, та Франка, та всіх наших вони повикидають на під. Вони їм діти помордували, вони на них дивитися не годні...”

Тож чи не чуємо ми, на жаль, і нині, в годину важкого народження і становлення нашої держави, подібних нарікань на самостійність, що є тяжким гріхом перед Україною і перед пам’яттю полеглих за її волю? Чуємо, і болять вони нам, як боліло дідові Грицю, цьому славному селянинові Грицькові Запарнюку з села Вовчківці Снятинського повіту, другові Івана Франка і Василя Стефаника, мудрому патріархові роду, що мав дарований Богом талант любити, і лишив нам віру — “на тих костях зацвіте наша земля”. Боліли вони сучасному класикові Олесеви Гончару, який слово своє поставив на сторожі святих наших: Шевченка, Франка, Лесі та України — і ще замолоду звідав із степаниківського новелістичного джерела, і ковток цієї священної води дав прозріння на весь вік.

Доля Олесь Гончара, світоча ук-

раїнської нації, так зріднена з долею України, як зріднені мати й син. Він прийшов на світ, коли з любові й муки після сивих віків борні народжувалася наша держава — Українська Народна Республіка. Він, як ровесник її, прожив із вірою, що вона, хоч і була розіп’ята на хресті, ще не вмерла і не вмере. Він дожив із цієї вірою до Великодня її воскресіння і урочисто вітав ці святі години на всенародному вічі. Він як національний проводир до соборності України, поклав на вітар свободи Матері серце і душу і відійшов за межу життя з синівською думою, що Україна жива.

Доля Олесь Гончара, патріарха української літератури, совісті нації, виписана в його слові, з пречистого духу якого він воздвигнув небосяжний собор.

Доля Олесь Гончара, лицаря красного письменства і світової слави зодного новелістичного епосу, сама як новела, де слово то будить усю планету соборним дзвоном, то звеселяє степовою тронкою, то сонячно світить символікою нації, то зоріє безсмертною лебединою душею.

Він прийшов у літературу молодим. Прийшов Воїном із фронтів у час, коли Європа і світ стікали кров’ю від найстрашнішої на планеті війни. Прийшов і приніс новелу про святую любов — і став прапором миру і першим на весь світ провісник з України:

— А небо над нами, весняне й високе, гуде од вітру, мов блакитний дзвін... Слухайте ж!

Слухаймо Олесь Гончара — наш всесильний соборний дзвін над Україною — і почуємо в голосі його живе слово.

Слухаймо Олесь Гончара і відкриваймо в слові, цьому живому осердді душі, людині, письменнику, світоча духу і його добу, народ і Україну.

Слухаймо Олесь Гончара втаємниченим шостим чуттям і почуємо його голос — зітхання за осиротілого дитинства, і крик порятунку серед завіяного снігами світу, і шепіт не раз повторюваної бабусиної молитви, і музику польоту бджолої з Романової пасіки через усе життя, і чари першого та незабутого кохання, і ридання за полеглими в боях, і клятву над їхніми могилами, і соборні дзвони, що розбудили націю, і набат у годину чорнобильського лихоліття й справдженного біблійного пророцтва про “звізду полин”, і сполох-ключ стати серце до серця на захист найбільшого скарбу нації — української мови...

Слухаймо Олесь Гончара і почуємо кроки нашого генія в обмотках, що йде до народу зі сповідаль-

ним словом на устах, яке довіряв тільки білим аркушкам у фронтівних окопах і в час роздумів на самоті мирної години, що ставала для нього полем битви за Україну. Відкриваються сторінки щоденників — страшна правда про війну і праведність боріння за соборність душ. Смерть ішла землею і косила мільйони, падали поруч і вмирили од ран побратими, а доля вберегла нам світоча Олесь, і він не раз сповідально звиряв свою таємницю щоденникові як віру в Бога:

*“Якась вища сила оберігає мене”.
20—21 серпня 1944 р.*

“Хтось за мене молиться”, — подумав я”.

17 лютого 1945 р.

“Відчуваю силу і владу Провидіння. Всюди воно присутнє в моєму житті. І не віриться, що може все закінчитися так. Не може. Відчуваю в глибині мого розуму і серця могутнє клекотіння. Не може воно вмерти, не оформившись у щось велике. А тоді не страшно було би і померти”.

17 березня 1945 р.

“Сумні думи, чорні думи. Ось знову весна, сонце, поля і гори потопують у буйній зелені. Майже первозданна краса її примушує задуматися і про життя, і про майбутнє. Що мене чекає? Снаряд, чи розривна куля, чи смерть миттєва або повільна і мученицька на санітарній повозці? Або каліцтво? Або мирне життя. Але від нього ж ми всі відвикли. Чи знайдеться стільки вогню тепер до праці, скільки було до війни? Та й чи не зневірилися ми в ній? Здається, так. Чого хочеться? Жити в Грінаві, написати велику пристрасну, але неупереджену повість про загинувших людей, про помилки і страждання мільйонів. І відійти, заснути навіки, відійти в царство покою і справедливості.

Але, знаю, все буде не так: мрії ласкаві, а життя жорстоке — тільки рідко кого любить воно.

Тому — сумні думи, чорні думи і в повітрі в’ється воно — щастя моє! — і чую його голос, і знаю, що все це — золота казка”.

26 квітня 1945 р.

Золота казка чекала Олесь Гончара. Він вижив у воєнному пеклі і написав ту пристрасну повість про загинувших, яку вимріяв між боями, але тортури тяжкої боротьби за чистоту душі чатували і в золотій казці, і Провидіння віщувало йому це ще 26 липня 1944 року, що й записано в щоденник — правдиву книгу життя.

“Із чого складається моє життя?”

Всі роки, скільки пам’ятаю, я провів у надзвичайно тяжкій боротьбі, мов казковий титан з людською силою, захищаючи твердиню, ім’я якій — я, чистота моєї душі. І ця твердиня весь час була в облозі, оточена незліченною кількістю гідких, мерзенних сил. Я захищався. Я боровся. Душа моя виблискувала, як золото на сонці. Вона була юна, чиста, прекрасна. Але скільки можна витримувати ці тортури? Адже ж є край і моїм силам, адже ж маю право і я колісь відпочити, пустивши собі кулю в серце. Не звинувачуйте ж мене тоді ті, які дивилися на мою боротьбу з цікавістю, але ні в чому не хотіли мені допомогти. Я завжди був сам. Де мої зброєносці?

Я стаю перед тобою на колени, Дорогий, золотою мой Есєнин.

Я в страданьх подобен тебе, Ми по болям друзья, по судьбе.

Я релігійний. Я вірю в Бога. Бо тільки диявол, нечистий дух міг так демонічно спотворити, знівечити коротке людське життя, наповнити його стражданнями, яких би вислало до сотень поколінь роду людського”.

Слухаймо Олесь Гончара — він чистотою молоді лебединої душі проспівав у літературі свою першу пісню любові й на схилі літ, молодий духом, відлетів у небеса з лебединою пісню на вустах.

Слухаймо Олесь Гончара — слухаймо уважно його соборне слово, як вищий голос тронки в українському степу, слухаймо душею, і чи не відкриється велика тайна, яку він залишив нам, сущим, і всім прийдешнім у дивному-предивному чарі-слові.

Слухаймо Олесь Гончара — і, може, білі та голубі вітри принесуть із вічності останній крик убитого лебеда над піщаною косою в морі, який розбивав груди і будив Україну; відповідь на передсмертний стогін у нічному степу пилороба Кресафта, який німо питав у світу: “А в чому річ?” — і будив Україну; заповітне слово дипломата, українця Кирила Заболотного перед вічним польотом у небеса, заглушене для людства ревом літаків, слово, яке приїде від сонця, впаде дощами на рідну землю, проросте буйним колосом і засвітить нам коло серця України.

Слухаймо Олесь Гончара — він навіть смертю своєю, на останній путі у вічність зібрав нас у народ, як небесно-золота хоругва, і заповітно прошептав, як молитву: “...Бережіть Україну”. А Мати-Україна в глибокій тузі ховала свого Сина, ридало небо теплыми липневими слезами, святий хрест на соборі перехрестив свіжу могилу біля заплаканого вікна — той тихий вічний дім на Байковій горі, що довго болітиме Україні.

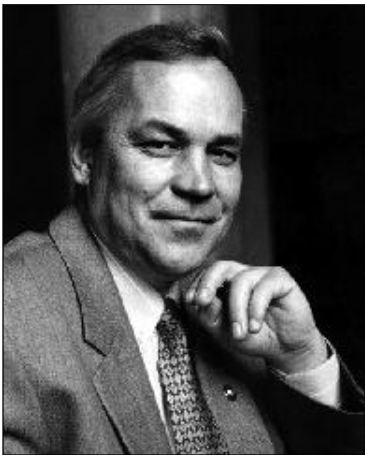
Скотилося за небосхил сонце Олесь Гончара, а в небесах любові до України світять народові його праведні слова як остання молитва на землі, запис у щоденнику за десять днів до відходу у вічність — 4 липня 1995 року:

“Дякую Богам, що дав мені народитися українцем”.

Слухаймо Олесь Гончара — то голосом сина говорить зі своїм народом апостол духу.

• **Ярема ГОЯН,**
лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

Продовження. Початок
у ч. 25 за 2005 р.

“ДУХОВНА ОПОРА НАЦІЇ”

**Іван ЧИЖ, голова Держком-
телерадіо України:**

— Слухаю роздуми письменників про “Щоденники” і хвилююся. Очевидно, моя роль найскромніша, роль, скажемо так, чиновника, який усе-таки має душу українську. Я — українець. Я вчився на творчості Олесь Терентійовича, і, звичайно, не міг не відгукнутися на сказане кимось із письменників... Пригадую слова Володимира Яворівського, які він сказав у день народження Олесь Гончара, коли ми прийшли на Байкове кладовище вклонитися пам'яті письменника біля його могили. Це було на самому початку моєї чиновницької біографії після мого депутатства у Верховній Раді України: “Іване Сергійовичу, постарайся допомогти видати “Щоденники” Олесь Гончара”. Я пообіцяв сприяти випуску в світ цього важливого видання, хоча на той час коштів зовсім не було. Я щасливий, що за всіх фінансових труднощів, нам усе-таки вдалося разом із “Веселкою” здійснити задумане. Вітаю Вас, Валентині Данилівно, із завершенням славної роботи. Добре, що Ви доручили видання “Щоденників” нашій “Веселці”, яку Олесь Гончар із такою пошаною згадає в своїх записах. Чесно кажу, якби за три роки мого перебування на цій посаді мені нічого не вдалося б зробити, то тільки за видання “Щоденників” Олесь Гончара й українських книжок із “Бібліотеки Шевченківського комітету” я міг би гордо піти з цієї посади, що і зроблю в означений Конституцією України термін і спосіб.

Українське книговидання переживало і нині переживає великі труднощі. Минулого року бюджетна Програма соціально значущих видань була профінансована ледь на половину, навіть менше, ніж на половину, і все-таки випущено 332 видання. Зрозуміло, що до цих видань могли потрапити і деякі менш важливі книжки, запропоновані окремими видавництвами, та все-таки більшість книжок із Програми соціально значущих видань — справді щось значать у духовному житті народу.

Безперечно, до таких видань належать і “Щоденники”, які вийшли у “Веселці”. Це — особливе видавництво. Воно пов'язане, перш за все, з дитиною, зі світом дитинства, з майбутнім. Я вірю, що в нас є реальна можливість отримати такий розвій української книги, на який Україна заслуговує. Видавати в нас є що і є кого. І такі імена, як Олесь Гончар — це ж не просто постать у літературі, це — духовний оберіг, я б сказав, духовна опора нації. Я переконаний, що Україна швидко підніматиметься в духовному розвитку, бо ми всі цього хочемо і над цим працюватимемо, де б не були. Дай, Боже, щоб ми мали такі свята часи, і я щиро в це вірю.

«ДЯКУЮ БОГОВІ, ЩО ДАВ МЕНІ НАРОДИТИСЯ УКРАЇНЦЕМ»

І ще одна надзвичайно важлива для України справа — це конституційна державність української мови, яку так самовіддано захищав Олесь Гончар. Мені, як голові Держкомтелерадіо, дали на візування проект закону про визнання офіційності російської мови в Україні. Я не завізував його. Наші фахівці й експерти знайшли невідповідність цього проекту Конституції. Адже Конституційний Суд визнав, трактуючи питання офіційної і державної мов, тотожність цих значень. Отже, в проєкті йдеться про другу державну мову в Україні. А в нас, за Конституцією, є тільки одна державна мова — українська. Тому я не міг підписати іншого документа, як те, що я заперечую щодо прийняття цього закону, бо він не відповідає нормам Конституційного права.

“БУДЕ УКРАЇНЬСЬКА УКРАЇНА!”

Анатолій ПОГРІБНИЙ, голова Київської організації СПУ, заступник голови правління Всеукраїнського товариства “Просвіта”:

— Якось я зайшов у справах до Валентини Данилівни і застав її за дивною роботою. Вона обкладала блокнотами, розклала їх так багато, цих блокнотів, а чимало з них були руді, подібні до тих, які дають делегатам різних конференцій. Я питаю: “Що то у вас таке?” І чую у відповідь, що це щоденники Олесь Гончара. Я потягнувся тоді до однієї книжечки, хотів погортати. Валентина Данилівна схопила мене за руку: “Почекайте, почекайте! Я спочатку сама розберу почерк Олесь, а вже потім прочитає”. Блокнотики ті були маленькі, а тут, бачите, вийшло три таких величезних томи. Я поділяю думку колег, що це колосальний внесок у літературу. Це збагачення творчості самого Олесь Гончара, велика коштовність у його спадщині, яка розкрилася нам. І це — велике надбання всієї нашої культури. З усіх томів Олесь Терентійовича, звичайно, найбільше болю в третьому томі, в записах останніх років. Олесь Гончар залишив Україну з раною в серці, у розпачі майже залишив. Я ніколи не забуду, це був березень чи квітень 1995 року, як по телефону він сказав фразу, яку я все життя пам'ятатиму: “Анатолію, треба починати все спочатку. Все заново починати”. Я думаю, що це заново, дасть Бог, ми у цьому переконаємося, здійснилося тільки ось через дев'ять—десять років, коли Олесь Гончара немає,

коли відбулася Помаранчева революція, учасником якої він був. І, скажімо, на тому Майдані, коли відбувалися мітинги, подумки я весь час звертався до Олесь Гончара. Він мені уявлявся зі своїм мудрим словом, яке мовлене було й на Першому з'їзді Руху, і на Установчому з'їзді Товариства української мови, і в День Злуки на Софійському майдані. Слава Богу, що це слово є в оцих томах. Вони для широкого, як мовиться, читача. Я особливо хочу, щоб це ці томи, ну, бодай третій том, почитали і Віктор Андрійович Ющенко, і Олія Володимирівна Тимошенко, і нові міністри. Тому що, на мою думку, там є просто програма дій. Те, що треба зробити сьогодні для духовного відродження України. І якщо відштовхнутися від отих болей і спробувати практичною діяльністю потамувати і знейтралізувати ці болю, то це й буде та українська Україна, справжня повносила європейська Україна, якої всі ми хочемо. Я вітаю Вас, Валентині Данилівно, з творчим подвигом, який Ви здійснили, давши життя цим блокнотикам, які Олесь Терентійович носив коло серця все життя. Ви тут були не просто упорядником, Ви були дослідником, Ви були науковцем, тому що це унікально тяжка праця — підготувати оці записи до друку. Я це розумію. Але Ви зробили і те, що потрібно і для науки також. У мене є аспірантка, яка вже поривається писати дисертацію за цими “Щоденниками”. Я їй кажу, щоб це був не просто переказ, а, як кажуть, концепція. Як що вона це зможе, то нехай пише. Я безмежно щасливий, що Олесь Гончар продовжує своє життя цією унікальною працею, своїми “Щоденниками”.

“ЯВИЩЕ СВІТОВІ КУЛЬТУРИ”

Іван БОКИЙ, народний депутат України:

— Читаючи “Щоденники”, я натрапляю на цілий ряд записів, зміст яких мені знайомий, бо чув ці думки під час зустрічей із письменником. Ось, пригадую, відвідали ми рідні місця Олесь Гончара, ходили Полтавою і він захоплено розповідав мені про “Страж-гору” Степана Пушика. Я слухаю і кажу, що у Вас, Олесь Терентійовичу, готова ж стаття про “Страж-гору”. Він відповідає: “Ну, я не знаю, чи напишу. Але хотів би, щоб Ви вислухали”. І тепер я читаю в “Щоденниках” його думки про “Страж-гору”. Письменник усе-таки записав свої роздуми, аби вони не загубились у плинні часу.

Скажу про велике внутрішнє

благородство Олесь Гончара. Буває, що десь він під впливом емоцій і цілком справедливо дає оцінку діям відомої нам людини в складних ситуаціях і відгукується досить критично, та потім, десь уже через роки, він повертається в роздумах і уже це по-іншому звучить. Він розуміє людину. Життя кожного вчить, іноді піднімає, іноді буває так, що людина помиляється. Але Олесь Терентійович ніде не опускався до зведення якихось особистих рахунків, а оцінював людину за її справами, ставленням до національних цінностей і святинь. Хоча, може, зрідка і трапляються суб'єктивні судження, та нічого дивного тут немає, бо це живі записи з плинні життя. Але як вражає, коли Олесь Терентійович відстоює і честь, і гідність тих людей, які вже не можуть себе захистити, як захищає наших класиків — славу українського народу. Вважаю, що дуже справедливе обурення Олесь Гончара діями декого з представників нового покоління, які дозволяють собі зневагу до письменників старшого віку, людей, які прожили непросте життя. Олесь Терентійович дає молоді духовний заповіт шанобливо ставитися до людей.

Якщо йдеться про моральні уроки, про те, що український письменник завжди жив долею свого народу, то звернемося до записів у “Щоденниках” про відзначення ювілеїв Олесь Гончара. Він не захотів відзначати бучно свій ювілей, тому що вважав, коли народ бідує, то бали не на часі. І разом із тим він із боєм записує, що от “Вечірній Київ” розповідає, як поет Цибулько бучно відзначає своє тридцятиріччя на пароплаві. Як можна, коли навколо народ живе таким тяжким життям, кидати виклик людям отакими бенкетами! Я думаю, що і тут Олесь Терентійович якраз демонструє оту високу мірку відповідальності і благородства, людську висоту, до якої нам треба, мабуть, ще доростати, доростати і доростати.

Я прочитав усі три томи “Щоденників” Олесь Гончара і можу сміливо твердити, що це одне із вершинних явищ української літератури. Це явище вже не тільки українське, воно належить світовій культурі. Розумію, що багато оцінок це буде зроблено в майбутньому про цей твір життя народу й усього життя письменника, але вже сьогодні можна ствердно сказати, що це — високодуховний документ епохи, яким українська література може пишатися.

“ВІН БУВ НА МАЙДАНІ!”

Ніла КРЮКОВА, народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка:

— Єдине, з чого хотіла почати, це з поклону доземного Валентині Данилівні, яка сиділа днями й ночами, готуючи до друку це складне видання. Справді, Валентина Данилівна зробила великий подвиг, тому що слово Олесь Терентійовича і зараз працює, і думка його працює, і емоції його працюють. І все сьогодні працює в цих трьох томах, навіть душа його... Письменник — завжди у своїх творах, і його думки, його емоції, його характер, вся його особистість — у його творах. А “Щоденники” — це

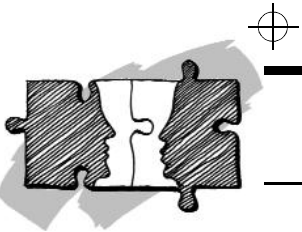

щось особливе, звичайно. Це те, що найбільше характеризує людину. Хочу підкреслити оту небайдужість Олесь Терентійовича до всього, що діялося в Україні, у світі, в душі кожної людини. Він це все переживав настільки глибоко, що сприймав як своє. Один тільки спогад. Я приїжджала з Чорнобильської зони, і розповідала, що там діється. Він просив: “Ніло, Ви приходьте і розкажіть все-все, що Ви відчули, що Вас вразило і про що би Ви хотіли написати...” Я, звичайно, так і не написала, хоча Олесь Терентійович радив писати. Але він слухав мої розповіді, і вони його найдуше вразили. От, скажімо, я розповідаю, що вчора було. Кажу: “Вчора вночі вантажили корів”. Підсвічували, кажу, машини ліхтарями, вантажили корів, щоб їх евакуювати. Тягли на машини, ті корови падали, розсипалися, перескакували через кузови на землю, калічилися. Їх потім дорізували, там на місці й закопували, а деяких навіть не закопували... Але, кажу, що найстрашніше, вранці потім сказали: “Відбій!” Село не евакуюють, село лишається, корів стягайте назад. І настільки це Олесь Терентійовича вразало! Я потім подумала: “Навіщо я це розкажу? І так людині боляче... Це раниться її душа”. І я дала собі слово, що такого більше не розкажуватиму. Тому, що це настільки небайдужа людина, яка горіла душею, буквально спалювала себе за все. І те, що сьогодні ми зробили крок до нашої України (ми ще не перемогли, звичайно, а зробили тільки перший крок до перемоги), і сьогодні цей крок разом із нами зробив Олесь Терентійович. Зробив своїм словом, своїми творами і своїми “Щоденниками”. Справді, він знову крокував поруч зі всіма мільйонами людей, які прийшли на майдани України і відстоювали демократію, справедливість і незалежність нашої держави.

Тривала у “Веселці” правдива й чесна розмова, а я думав, що ось минає десять років, як немає з нами Олесь Гончара, а слово його живе і діє. Щоденникові записи відкривають нам душу письменника, сина України, її оборонця в кровопролитних боях і в мирну годину, лицаря в битвах за життя української мови і соборність національного духу, за пречисту пісню — душу народу.

Співав думи і пісні в годину роздумів над “Щоденниками” кобзар, наш веселчанин, лауреат пре-

Продовження на с. 12

Я небагато знаю про село. Тому мені не випадає роль експерта. Але чому б не взятися за тему людям обізнаним? Їх компетенція не стосується аграрних тонкощів чи адміністративної реформи. Вони просто вміють побудувати розповідь із позицій стилістики часу. Поштовою до підготовки цієї добірки матеріалів став приватний архів селянської родини в Дешках Богуславського району

Київської області. Нібито нічого особливого — сімейні фотографії, різні квитанції... На ексклюзив претендує хіба що найстаріше фото двадцять шостого року минулого століття та записничок школяра, датований п'ятдесят другим роком. Решта документів — свідки доби так званого "розвинутого соціалізму". Із різних причин архів було покинуто непризволяще. Смерть господині сади-

би, байдужість дітей, онуків... Тому й знайдений у занедбаному стані. На архів натрапила теперішня власниця садиби — художниця-шістдесятниця, майстриня стародавніх українських строїв Людмила СЕМИКІНА. Зрештою, знахідка підкреслює не тільки занедбаність окремої української хати — це узагальнювальна деталь, яка вказує на історію хвороби українського села.

Цю садибу в Богуславському районі я придбала не для відпочинку та дачних експериментів у квітнику. Після того як мене виключили зі Спілки художників, я опинилася практично за межами держави. Я не сподівалася на якусь компенсацію в майбутньому, тому мусила рятувати свою творчу душу. Отримавши гонорар за діафілм "Хазайка мідної гори", я витратила його на придбання старенької хатини в селі Дешки. Роки тоді були важкі. Пенсію я не отримувала. Виснажливі електрички, у руках "кравчук" чи, як тепер кажуть, "сердючка"... Словом, злиденне життя. Але я мріяла, що там, у Дешках, буде моя фортеця і моя майстерня, де я здійснию свої творчі плани. У цьому просторі-інтер'єрі розмішу свої строї і зафіксую їх у слайдах. У такий спосіб залишу реальний слід того жанру, у якому працюю вже десяти років. Потім сталася перебудова, проголосили Незалежність, і я була поновлена в своїх юридичних та моральних правах. Така ось преамбула.

Коли я вперше відчинила двері тієї хати, господині там уже не було. Паралізовану жінку родичі відвезли до Богуслава. Цінні речі забрали, рештою розпоряджалась я. Старі ліки, старий одяг. Я ще не знала, що на горіщі є п'ять прялок, рубель, качалка, маслянка і багато іншого. У моїх руках опинилося тільки до двадцяти предметів, з якими порятується біля печі. Тримаю їх, як антикваріат, і мрію про той день, коли це диво прилаштую у власному інтер'єрі. Глеки, які залишилися, мають для мене не меншу цінність. У них відбивався вогонь селянської печі. Якись вони сіро-свинцеві, особливо колоритні. Я їх позбирала, навіть побиті й пощерблені. Проходячи повз покинуті хати, чий господині давно спочивають на місцевому цвинтарі, позбирала з трухлявих тинів їхні глеки. Вони такі рідні мені... У моїй хаті знайшли схованку на полицях і в скрині. Її теж залишили колишні господарі. Розкішна горіхова лакована скриня, двоцифра вся. Здорова, як святковий стіл. Інші також мені дорогі. Менші розміром, вони сторожать десь комору чи закути. Такі ветхі, що ледве дихають... Але я їх не позбулася... Вони — свідки великого життя, хоча відігравали звичайну побутову роль: зберігали борошно, якісь крупини... Служили чесно й бачили ту господиню більше, ніж я, і були з нею в дружбі.

Словом, побутовий матеріал упорядковано, все знайшло собі місце: на полицях, у закутах, у коморі, на горіщі... Своєрідна творча інвентаризація. Щобільше, я знайшла три дерев'яні довби. Чи мед тримали там, чи зерно... Такі красуні... Тепер я буду їх використовувати для сухих квітів. Інша красуня живе в льоху — це така

могутня діжка для овочів, її не можна було кудись зрушити, від старості аж розпалася. По ній можна було судити масштаб хазайнування цих людей. Словом, візуальні образи садиби перекладаю мовою археології, міфології, різних язичницьких знаків... Груша-падалка на подвір'ї. Вісімдесят років тому, коли будували хату, посадили ту грушу. Вона ще живе, хоча трухлява й гілля вже сиплеться, але щоліта вибухає й засипає плодом увесь простір довкола. Колісь падалицю давали кабанчику і корові. Але в мене цього хазайства немає. Коли грушки стають золотистими, я їх прикопую. Чого не забрали люди, те в землю йде... Під цією грушею господиня мала урочисте місце. У неділю, після того як дасть раду усім городом, господарству, вона збирала своїх сусілок-подружок і во-

ратися вже не мала сил... Після неї залишилися фотографії. І я звернула увагу, що на них зафіксовано тільки весілля і похорони — дві відправні точки життя.

Потрапивши в це село, я зауважила, що там немає ні шахрайства, ні дрібних крадіжок. Інша риса, якої я до торкнулась, — це щедрість і щирість. Щойно приїжджаю — під порогом грушки чи яєчка лежать. Хтось яблук поклав. Друга жіночка два відра огірків принесла: "Візьміть, бо такий урожай..." У мене на подвір'ї є шовковиця, тому туди завжди влітку тяпають гуси. Яка радість! Стою на кухні й через віконце дивлюся: ідуть гуси. Я до них: "Мої хороші, мої гусенята!" А вони такі сміливі й відважні, як ті жіночки в селі. Ходять так поважно й заходять аж у сіни, здороваються. І я їх уже так привчила, що вони до мене

ПІД НОГАМИ ОНУКІВ МАТЕРИНСЬКІ ПЛАХТИ ЛЕЖАТЬ...

ни всідалися там поміж жовтогарячих лілій. Тих квітів у господині було дуже багато. Що робили жіночки під грушею у квітнику?... Чаювали чи смакували наливочку вприкуску з плітками... Мабуть, такі наливочку...

Я також пережила п'ятдесяті, шістдесяті, сімдесяті й можу скласти трохи інакшу оцінку епосі, ніж ця жінка. Річ не в тім, чий життя було важчим. Порівняння тут недоречне: надто різні в нас долі. Вона, колісь молоденька дівчина, вийшла заміж за небагатого хлопця, котрий відважився побудувати хату. Війна забрала його, а важке життя колгоспниці примусило її продати половину хати. Господарі другої половини постійно змінювалися. Урешті-решт, із плином часу, там опинилася стара самотня жінка. Вона померла майже одночасно з господинею. Коли я зайшла на її половину, то застала руїну. Казали, що колісь та жінка була красива й статна. Явдоха-колгоспниця у кирзаках у слюту пленталася на поле, а ця служила в якійсь конторі. І мала такий стан, що просто естетично випадала з традиційних канонів. Це давало привід говорити в селі про її коханців, мовляв, чого б вона себе так несла... А то просто світився закладений природою ген, який вона не змогла подолати. Він діяв сам — ген краси та гонору. Усе це я брала собі на замітку для аналізу. І коли я зайшла в ту руїну, там нічого цінного вже не було. Вікна покосилися, піч розвалилася... Тут, у злиднях, доживала немінна жінка. Вона мала кривеньку плиточку і, сліпа, напوماцки готувала собі їсти. Біля великої печі впо-

через день приходять у гості. Привітаються і йдуть далі. Це диво! Я вже мовчу про свою пристрасть спостерігати за півнями та їхнім пір'ям розкішним. Ще й промовляю: "Не тікай, не тікай, я ж хочу твій хвіст роздивитися". У селі я вивчаю мову птахів. Була свідком, як закохалися сови. Вони творили ритуал: як вона викликала його на гілля, і як він до неї підлітав, а вона така горда та пишна сиділа й відповідала: "Не піду, от сядь біля мене, забері мене, тільки тоді..." А які світанки я бачила! Як прокидалося сонце, тумани над Россю... Я з гордошів навіть удалася до літературної містифікації. Знаю, що ці краї осіпав Нечуй-Левицький, я свою вулицю назвала Кайдашиха й усім розповідала, що нею до церкви ходила колісь стара Кайдашиха, і всі мені вірили. Перебираючи поживклі фотографії й документи колишніх господарів, різні думки передумала: і про руйнівний плин часу, і про важку правду життя.

Знаєте, ті люди були дуже порядні й до закону ставилися чесно й відповідально. Навіть з острахом... Зберігали квитанції, щоб довести, що вони сплатили навіть за останню дровянку.

Тінь русифікації не минула й цього села. На моє "добридень" мені відповідало "драсті". Молоді майже немає. А хто є — от-от вистрибне в якісь училища, далі від батьківщини. Втрачається зв'язок поколінь. Під ногами онуків материнські плахти лежать... Але я маю її рушники, ковдри, її власноруч виткані ляльні простирадла. Я їх виварила, випрала, випрасувала, але за стільки років ще жодного

разу їх не стелила. От коли доведу все до ладу, впорядкую — тільки тоді. Може, я дивачка, особливо для місцевих людей...

Дуже гарні обличчя бачила, фактурні, архетипні. Живописом тоді не займалася, голка й нитка забирали дозвілля. Та повз мене проходили обличчя жінок такої антропологічної цінності, що очо б намалювала, і цю... Але я ж тільки прощалася з ними. Хіба що очима хапала і фіксувала в пам'яті. Була свідком, як ці жінки, запнуті хустками, в куфайках сидять на городах і сортують кормові буряки та інше збіжжя — готують їжу в льох для корови чи свині. Туман, мжичка, а вони сидять і чистять ту гору...

Село дуже змінилося. Багато людей із Богуслава наїхало, заможні, будують собі літні квартири. Десять понад Россю муляють око їхні потворні палади. А селянські хати прості й невибагливі.

Цікаво, що в Дешках домінує червона глина. Це тріпільська цивілізація підкинула свої кольори. І тепер на базарі продають червону фарбу різних відтінків. Така теракота, що коли сонце падає на стіни й на сірі стріхи, це розкіш... Хоча мало в кого ті стріхи залишилися. Шинфер-панок... Свого часу в Дешках були такі урагани, що всі ті стріхи позносило. Село стоїть на прадавньому гранітному пласті. Чотирнадцять метрів битимеш вниз і не допросишся води для криниці. Камінь. Трохи далі розташувалися здоровенні кар'єри, звідки вивозять усе, що потрібно для будівництва. На тих величезних колесях везуть і везуть, буксують, диркають...

Здало чути вибухи: постійно підривають каміння...

Річка робить якийсь неймовірний поворот у невідомість. І ті хати нові, що стоять понад Россю, мені не хочеться пов'язувати з конкретно новобудовою, бо я бачу фортеці й замки й хочу написати таку картину. Ріка плине, верби відбиваються в ній. Даруйте за літературщину, це — просто дорога в рай!

Серед майна господині я знайшла чорні хромові чоботи. Цікаво, що в босоніжках я часто калічила-оббивала свої ноги серед незвичних для мене сільських ландшафтів. Ноги були змучені, у мозолях. Натягнула кирзові й вкалічилась ще більше. А взула ті чоботи, — просто літала по тій землі, по тому пороку. І нічого не муляло, нічого. Я була така горда, що взула чоботи господині...

Пам'ятаю, коли влітку поверталася з городу, потомлена, кинула сапку й до кухні — напиться води. Дивлюся, а там молоденька ластівочка от шибку б'ється, не може на волю випурхнути. Хата-мазанка — вікно не відчинялося. І ця ластівочка б'ється у вікно, я її ввіймала й примовляю: "Я тебе випущу, голу-бонько, заспокойся. Дай мені тільки надивитися на тебе, ти ж така красуня..." Оксамитова шапочка, золотистий комір, животик сірий і з таким асфальтово-синім поліском крильця — її вбрання. Це графіка й живопис царського одягу. "Не тріпочи, я хочу намілюватися тобою". Ця птаха буде свої замки, це птаха-символ. І я перепрошую в неї, бо вона, упоравши стільки роботи, має царський вигляд. Наліпивши гнізда, виводить пташенят, стільки польотів у пошуках

їжі, а потім, немов умілий хо-реограф, виводить своїх пискалок на крило, і вони вилітають над моїм подвір'ям. Це казка і театр природи.

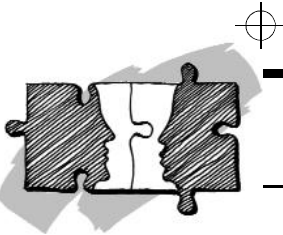
Інколи з'являється відчуття, що незабаром усе це зникне, що казці недовго тривати... Молоді — втікають, старі — помирають, село йде під землю... З'являється те нове, що його приносять люди, далекі від села. Дачники, чи як їх назвати? Ті, що всю ту травичку на подвір'ї здатні залити бетоном і розбити якісь труни-клумби. Вони далекі від природної естетики... Як я побивалась, коли хотіла поновити справжню стріху на своїй хаті! Ходила селом, шукала майстрів. Мені сказали, що треба жито сіяти, збирати його своєчасно, снопи в'язати і тільки тоді вже. Я навіть знайшла була одного чоловіка, але жінка його не пустила. "Що ви хочете від мого чоловіка, він вже падав з клуни, вже ламав собі ребра!" І не пустила. Так що в селі переважно черепиця.

Я так білила свою хатку, що глини її розворушувало, а вона й покутвала. Я так білила свою хатку, що глини її розворушувало, а вона й покутвала.

Витворивав із простої хати храм і надавав їй святості. Святість вчинку, святість ночі і світанку. Коли я була сама й дивилася у те віконце, малесеньке й засніжене, то міркувала: чому воно таке маленьке... А потім відчула: от спробуй подивитися через малесеньке віконце на людей, які йдуть із поля, на господаря, що приїхав возом, на козака, що грає на конюку. Яка це монументальність! Ти маєш шанс відчувати велич!

Я не сперечатимуся: це разом і ознака бідності... Але бачите, як можна використати, здавалося б, програшну ситуацію? І хоч як я шарувала ту хату, однакова вона була вся в чорних плямах. Аж поки я зрозуміла, що вона всередині вже вся чорна. Я жила в уже мертвій хаті... На власному досвіді відчула закон руйнації та відмирання. А от клуня — вічна. Будівельний матеріал звється саман, це ще з трипільської давнини. Глину змішують із половиною, роблять такі цеглини-бруски — і весь тобі матеріал. Коли господар продавав мені садибу, він сказав: "Ця хата мертва, скоро ви від неї відмовитесь. А це — саманні стіни. Це — вічність". Він мав рацію.

Хати вже немає. Завалили й вивезли з подвір'я. Тільки дубовий сволок залишився. Але такий міцний, що й тепер знадобиться в господарстві. Він немов промовляє про того господаря, що будував цю хату, про її господиню... Відповідна й оцінка, діалог із минулим. Уклоняюся минулим часам і минулим людям. Вони пішли із життя, але про них без лукавства говоримо добрі слова: "Гарний господар був, гарна людина"...

Під інакшим кутом зору, з іншим чуттям тему українського села розвиває Олексій ЗАРЕЦЬКИЙ — мовознавець, фахівець з історії українського суржикю. Проте суржик не став стрижнем бесіди. За основу ми взяли ті самі наївні свідчення історії — старі фотографії, листи, квитанції, образки, рецепт приготування скумбрії та брошуру “Моральна основа радянської сім’ї”...

— Сьогодні можемо показати, до чого довели село. Віру заборонили. Отже, нехтувалися біблійні заповіді, які в селі завжди були основою поведінки. З національними традиціями воювали. Чоловіки спиваються, молодь тікає до міста. Земля райська, а працювати нікому. Інколи ловлю себе на думці: треба дякувати Богові, що село взагалі вижило. Адже голодомор пережили, скільки на війні загинуло... Звичайно, сьогодні ще далеко до апокаліпсиса. Люди й худобу тримають, і забезпечують себе їжею...

— Так, але це більше нагадує феодальне господарство...

— А що ж ви хотіли? Адже тільки тепер влада ставить питання, що треба щось робити. Десять років незалежності село загнали в глухий кут. І школи закривалися... Люди досі не вірять, кажуть: “Ой, у нас школу закриють...” Ось дивіться цей документ 1978 року... Це ж директива ще сталінської системи. “На підставі постанови ЦВК та РНК СРСР від 11 вересня 1937 року...” Моторошний документ. Це означає, що бодай про людське око це законодавство не скасували ні за Хрущова, ні за Брежнєва. І навіть слово “самооподаткування”, запроваджене в 1937 році, залишили...

— Думайте, село нахвилює грабували, ніж місто?

— Якщо мати на думці сталінський режим, то він узагалі був проти селян. Уважалося, що селян як клас треба знищити. Ще б пак, якісь дрібні власники, нерозвинуті, ідейно недолугі... Хіба з ними дійшло до комунізму?

— Таке собі переплавляння особи...

— Переплавляння було в місті, а в селі було знищення. Навіть втекти, виїхати було неможливо. Паспортів не давали...

— І коли ж селянам стали видавати паспорти?

— На початку шістдесятих, за

Хрущова. І то не всім. Якщо селянське дитя хотіло втекти з-під рідної стріхи до міста, скажімо, вступити до ВНЗ, то це ще не означало, що йому це вдасться. Хіба як батько занесе хабара до сільради, то, може, видадуть паспорт. На руках у селян не було документів. Я на власні вуха чув, як люди сварилися: “Скотина ти безпачпортна...” Коли скасували ці сталінські заходи, себто не відбирали худоби й не вирубува-

ЩОБ РАДЯНСЬКА АРМІЯ БУЛА БОЄЗДАТНА...

ли дерев, то виникла інша приказка: “Спасибі Маленкову, розрішив тримати корову”. Звичайно, тоді вже про голод не йшлося. Город, сад, коза, корова, кабанчик... Явних фізичних страждань уже не було. Стало легше. Але принижували не тільки “паспортами”. Була диференціація в оплаті. Механізатори мали значно більше, ніж ті, хто напружував жили біля буряків чи пшениці. П’яний зоотехнік був богом і царем для жіночок на фермі...

— Сільський плейбой...

— Щось на кшталт... Село дуже постраждало від Другої світової війни. Адже були величезні втрати чоловіків. Сталін воював “шинелями”. Зі ста чоловіків, яких село виряджало до армії, поверталось двадцять. У містах це якось нівелювалось, але існували села, у яких жінок було в 4—5 разів більше. Отже, відбулася руйнація традиційної сім’ї.

— Що за цим реально стоїть?

— За цим стоїть те, що був один чоловік і п’ять жінок, котрі бажали мати сім’ю.

— Або хоча б дитину...

— Так. В однієї поживе, потім у

другої... А жінки, щоб мати чоловіка в хаті, бодай на кілька годин, на все йшли. І стіл накривали, і подарунками приваблювали... Це розбещувало чоловіцтво. Та й безбаченки народжувалися... А що було робити? Селяни якоюсь мірою соромилися розповідати про ці речі. Адже віками закладалися зовсім інші цінності. Шлюб, церква... Із церквою швидко розпростилися... У багатьох селах не пам’ятають, де вона стояла, бо навіть фундамент знищували. Щоб і сліду...

— Од такого життя хіба що світ за очі тікають. Вочевидь, під ту пору добряче поповнив міста сільський контингент...

— За Шелеста Київ швидко розширився. Я добре пам’ятаю колишню статистику столичного населення. Була третина етнічних росіян, третина євреїв і третина українців. А Шелест розширював Київ за рахунок українських сіл, належних в основному до Київської області, меншою мірою до Чернігівської та Житомирської. У такий спосіб збільшувалася питома кількість українців у столиці. Коли в

Москві оговталися, то пізно вже було. У результаті цієї політики кількість українців у Києві сягнула 80 відсотків. І сьогодні, незважаючи на російську мову й суржик, відчувається, що це українське місто.

— Вважаєте, що це була свідомо політика?

— Є підстави думати, що так. Адже можна було розширити мегаполіс за рахунок сходу. Оргнабори тощо. Форм було багато... Сьогодні спостерігаємо в селі наслідки цієї політики. Скажімо, стоїть ветха хата, аж у землю вросла... А поруч іномарка тисяч за двадцять доларів — діти-онуки приїхали в село провідати бабусю... Тоді, за Шелеста, київську прописку можна було легко отримати через будівельні організації. На роботу брали одразу. Прописка і за якийсь час квартири. Тепер у селі ми спілкуємося з тими, хто розп’ячився в Києві й повернувся додому. На будівництві легко було спитися. І не стільки через розбещеність, як через те, що такою була реальність: півдня не було роботи, чекали, коли привезуть цемент чи цеглу. Збігав по вино

РОЗМОВА ПРО ВАЖЛИВЕ

раз, збігав удруге... День у день, тиждень по тижню...

— А що скажемо про теперішнє село? Воно вмирає?

— Ні, я б так не сказав. Наприклад, велике село Грушів Миронівського району. Там школа — одна на три села, 120 учнів. Двоповерхова, чиста, повністю укомплектована... Щоправда, і там є діти, яких зачали п’яні батьки...

— А якою мовою розмовляє українське село? Суржиком?

— Не можна узагальнювати. Села, виморені голодом і заселені людьми з “Тамбовщини”, розмовляють російською. Ті, яким більше пощастило, — українською й суржиком. Це взагалі окрема тема. Суржик, звичайно, пов’язано з українсько-російським дуалізмом. Звичайно, він свідчить про низьку культуру. Але суржиком розмовляють мільйони наших людей. І нікуди від цього не дітися — треба підносити культурний рівень. Різними способами. Але ставити питання так, що суржик наш ворог, що його не існує, — це глибока помилка. Наприклад, один із наших віце-прем’єрів виступав у Москві. Наївний, він був певен, що розмовляє російською мовою... Але це був явний суржик, притім ближчий до української мови. А ось вам лист 1977 року. Син, штурман цивільної авіації, пише до матері на село. Нормальною українською мовою пише, з мінімальною кількістю суржикізмів. Мабуть, наш президент їх більше припускається.

— От Ви казали, що із села важко було втекти до міста... Проте син колишньої власниці цього архіву став льотчиком. Здається, дуже поважна, як на той час, професія...

— Тут нічого дивного немає. Наприклад, ще за радянської влади я викладав у військовому училищі. У приймальній комісії працювали в основному дружини офіцерів — етнічні росіяни. Вони були переконані, що всіх українців треба брати в армію. Вірили в це абсолютно широко...

— Для чого? Щоб армія була українська?

— Щоб радянська армія була боєздатна...

У цьому сімейному архіві духом колективістської епохи дихає навіть найменша дрібниця. Зокрема “платіжне повідомлення по самооподаткуванню”. Це такий примусово-добровільний платіж, розмір якого визначався Постановою Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів СРСР, ухваленою в 1937 році. Цей платіж нібито визначала не держава, а загальні збори села “добровільно”. Ідеєю самооподаткування в жасливих 30-их роках ХХ століття дуже захоплювався Анрі Барбюс. В апологетичному “Сталіні” Барбюс із гордістю писав, що з 8 мільярдів 900 мільйонів карбованців надходжень від оподаткування громадян на долю обов’язкових платежів становить лише 3 мільярди 300 мільйонів. Знав би Барбюс, що таке необов’язкові платежі в радянському колгоспі...

ЛІРИЧНА ОПОЗИЦІЯ

Можливо, тут, на цьому зворушливому острові дитячої записної книжечки, я дозволю собі трохи поскаржитися. Не важить, що саме скажу: “Чорт забирай” чи “Холера ясна”... Вони мені такі допекли — ці пихаті апологети історичної науки. Якби я була адвокатом, то, мабуть, спробувала б усіх їх якось захистити... Це було б так: “Шановний суде! Коли під склепіння чистого храму науки приходить дівчисько, бай-даже, з дипломом про вищу освіту чи без, і розгортає перед вами, докторами наук, якісь сумнівної цінності

ФУТБОЛ 52-го РОКУ...

документи 60—70-их років, то... Ви маєте абсолютне право гордовито зиркнути на неї поверх окулярів... Ну, а читається в тому погляді таке: “Ви тільки погляньте, як вона захарастила цими жалюгідними жовтими фотографіями та пошмаками квитанціями поважне місце наукового працівника! Якби ж то ці речі справді мали децими наукової цінності, а то ж так, банальність — доба розвинутого соціалізму. Хіба не зрозуміло, що такого мотлоху в кожного з нас у старих шухлядах більше ніж виста-

чає... А вона каже — “документи, свідки доби...” Та ще й записничок якогось школяра, датований п’ятдесят другим роком, притягнула — коментуйте, мовляв... До чого ця лірика в поважній установі? Яке вона має практичне значення? Ну, сиділо собі якимось дитя на уроці історії та й малювало футболістів. Ще й віршика нашкрябало: “Радійте, бо-лільники! Скоро почнеться футбольний сезон. Футбол-воевода дозором обійде і наш стадіон. Спитає: коли у ворота пошле мені грізний удар чи встигне в ту хвилину хоч рота роззявити ваш воротар?” І про що це свід-

чить? Знову ж таки, тільки про те що діти як не вчили рідної історії, так і не вчать. Ну, а те, що школяр після ретельно вписаного до блокнотика уривка з вірша Івана Франка “Ти, брате, любиш Русь...” сформулював резюме про викриття великим поетом “українського буржуазного націоналізму”... Ну, то й що? Будьмо справедливими, панове, хто з нас не викривав його свого часу?”

• Разом з експертами про українське село та стилістику часу розмірковувала **Уляна ГЛІБЧУК**

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18, 20–26, 28,
30, 32, 34, 37, 39, 41, 43, 45, 51 за 2004 р.
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22,
26, 27 за 2005 р.

“Просвіта”, м. Кам’янка Івано-Франківської обл. (ч/з Бондаренко С. В.)	36,00
“Просвіта”, с. Нижній Вербіж Коломийського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Ковбасника І. П.)	260,00
“Просвіта”, Ступнівський ліцей Рівненської обл. (ч/з Шелест О. К.)	37,00
2-ий внесок підприємства “Український інститут промислової влас- ності” (ч/з Пужайло В. Ф.)	190,00
Білашівська школа Здолбунівського р-ну Рівненської обл. (ч/з Мочалюк С. В.)	78,00
Буряк В. Ф.	3,00
Викладачі та студенти біологічного факультету ДДПУ ім. І. Франка, м. Дрогобич Львівської обл.	380,00
Гойденко О. Ф. (на спомин душ моїх батьків, Тамари та Федора Буртових — у день на- родження матері), м. Київ	100,00
Гойденко О. Ф. (у день свого народження), м. Київ	100,00

Данилюк В. О., м. Тростянець Івано-Фран- ківської обл. Коломийське міськрайонне т- во “Просвіта”	10,00
Денисенко А. П., м. Конотоп Сумської обл.	100,00
Дяцько М. М., м. Трускавець ЗОШ І—ІІ ст., м. Самбір	20,00
Львівської обл. ЗОШ № 1 І—ІІІ ст. 6 клас, с. Дмитрівка Кіровоградської обл.	153,00 7,00
Каневська Л. В., м. Харцизськ Донецької обл.	50,00
Кондратович О. П. Костецька Г. Ю., м. Львів	100,00 1695,00
Костюк В. В., м. Острог Курницький І. Г., м. Львів	30,00 100,00
Кухченська школа Рівненської обл. (ч/з Марчук А. С.)	25,00
Кучерук І. І., м. Київ Львівське державне музичне училище (ч/з Галій-Моравську М. В.)	30,00 1022,00
Макотерська Н. П., м. Чортків Тернопільської обл.	30,00
Марія та Михайло Гояни, м. Київ Мешканці м. Запоріжжя (ч/з Подлобнікова В. В.)	1000,00 50,00
Морочненська школа Рівненської обл. (ч/з Кудрю Є. М.)	38,00
Нобельська школа Рівненської обл. (ч/з Сорочиниць Н. П.)	15,00
П’ятківська Д. І., с. Денисів Козівського р-ну Тернопільської обл.	120,00

Перекальська школа Рівненської обл. (ч/з Солодовник В. Р.)	28,00
Переяткіна І., м. Маріуполь Донецької обл.	23,00
Підгірна Г.М., с. Горигляди Тернопільської обл.	10,00
Підгірна Н. М., с. Горигляди Тернопільської обл.	10,00
Підгірна О. М., с. Горигляди Тернопільської обл.	10,00
Підгірний В. М., с. Горигляди Тернопільської обл.	10,00
Підгірний М. М., с. Горигляди Тернопільської обл.	10,00
Підгірний М. Ф., с. Горигляди Тернопільської обл.	10,00
Поливода О. Л., с. Чукалівка Івано-Франківської обл.	643,55
Равлюк Л. М., с. Горигляди Тернопільської обл.	40,00
Райвідділ с. Підгайці Бережанського р-ну Тернопільської обл. (ч/з Хиляк В. С.)	40,00
РГ УГКЦ, с. Лагодів Львівської обл. (ч/з Лукасевич В. П.)	450,00
Рівненська ЦРЛ (ч/з Вашай Л. В.)	424,00
Рожко М. С., м. Львів РОО Всеукраїнське товариство “Просвіта”, м. Рівне	396,00 645,00
Садівнична Т. М., Садівничний В. Є., м. Львів	100,00
Сидор Е. М., м. Трускавець Сільрада м. Підволочинськ	10,00

Добровільні пожертви “На Кобзареву Церкву”: МБФ “Українська Родина” Р/р № 26045200145101 в Подільській філії АКБ “Київ”, МФО 320401 ЗКПО 21709106	
Тернопільської обл.	210,00
СШ № 1, с. Зимна Вода Львівської обл.	600,00
Тітко М. І., м. Львів Удовенко Л. В., м. Луцьк	50,00 90,44
Філологічний факультет ЗНУ, м. Запоріжжя	30,25
Чередник Т. Д. та Чередник В. Д., м. Пирятин Полтавської обл.	20,00
Чернявська І. І. Школа № 5, м. Кузнецовськ Рівненської обл. (ч/з Бусел Р. Д.)	1000,00 50,00
Яковенко Е. Г., м. Кривий Ріг Яременко М. П., м. Канів	45,00 1000,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

Державний департамент інтелектуальної власності,
підприємство “Український інститут промислової
власності” (ч/з Пужайло В. Ф.)

Перший внесок	Лобас А. О.	2,00
Альошин В. В.	Луценко Ф. О.	20,00
Балан Н. В.	Лященко С. В.	20,00
Басова Т. М.	Максимчук М. М.	8,00
Бочко С. С.	Мамонтова М. В.	5,00
Брагіна Н. Г.	Манцерова І. Ю.	10,00
Букреева	Мартишко А. М.	1,00
Бурмістрова Н. Г.	Мороз С. В.	10,00
Вавілов В. А.	Мороз Т. П.	5,00
Відділ патентно-пошукових робіт	Нагуляк З. Б.	2,00
Відділення забезпечення державної реєстрації та Матвієнко В. М.	Населенко Л. П.	10,00
ВТД	Натальчук Т. В.	2,00
Гаган О. Б.	Ніжинська Н. В.	5,00
Гарматюк І. П.	Павлішина Т.	2,00
Глухівський Л. Й.	Панченко О. О.	2,00
Головач П. О.	Пасічніченко Л. В.	20,00
Горнісевич А. М.	Петрова Н. Л.	20,00
Громов О. В.	Плотніков О.	2,00
Давидер за форм. експертизу	Поліщук О. О.	5,00
Дадаєн Р. О.	Порохницька Н. А.	5,00
Демидова Л. В.	Пужайло В. Ф.	100,00
Дібров В. М.	Рябко А. П.	10,00
Довгополий С. М.	Саверченко О. О.	10,00
Дорошенко Д. О.	Самофалов В.	1,00
Дьяченко Н. В.	Собакаєв В. П.	10,00
Жданенко К. В.	Солуянова О. Б.	8,00
Жук Н. П.	Сотник І. М.	5,00
Зуб Т. В.	Терещенко К. Ф.	20,00
Іваненко П. І.	Терещенко К. Ф.	20,00
Івон І. Г.	Федоров В. М.	2,00
Ігнаткова Г. Д.	Ферчук А. М.	20,00
Казимір В. М.	Фурса В. М.	1,00
Кисельова Т. В.	Цибенко І. О.	10,00
Клюкін В. М.	Цибульський Ю. М.	10,00
Ковальська В. О.	Чадаєв С. В.	5,00
Комарова Т. П.	Шеверун Д. М.	10,00
Кочеткова А. В.	Шенкаренко М. І.	10,00
Красовська А. Г.	Яренко Г. П., Коганкова О. О., Пла- хотна В. О.	22,00
Кривошей С. Т.	ВСЬОГО:	1408,00
Крулевський А. Ю.	Другий внесок	
Курносова С. В.	В’язьмітінова Л. Б.	10,00
Кучеренко Є. В.	Ландик В. А.	20,00
Лазур М. М.	Монастирський М. Г.	20,00
Лало В. М.	Пужайло В. Ф.	20,00
Левичева О. Д.	Савченко В. Б.	100,00
	Терещенко К. Ф.	20,00
	ВСЬОГО:	190,00

Студенти І курсу і викладачі Комсомольського індустріального технікуму
Приазовського державного технічного університету

Група ЕРГО—04-1/9	ТКД-04-1/9	Клочкова В.	2,00
Артеменко Г.	Біла А.	Кудінова А.	2,00
Баклан О.	Болгарська О.	Куча К.	2,00
Божкова І.	Вороненко К.	Мазанова Ю.	2,00
Битченко Я.	Жиліна О.	Осипова Т.	2,00
Гусев Д.	Іванова Г.	Поддубна У.	2,00
Гусев Ю.	Коловоротня Т.	Пономарьова Т.	2,00
Дігалов В.	Куцина Н.	Попова О.	2,00
Дмитрієв	Майборода Л.	Тімакова А.	2,00
Дурбой М.	Мамічева К.	Федорук Д.	2,00
Євсюков О.	Нафанець О.	Яйло О.	2,00
Литкіна М.	Немцева Н.	Чернова Л.	2,00
Матвієнко О.	Новікова К.		
Нафанець І.	Пархоменко М.	Викладачі	
Несмачний Є.	Пархоменко Т.	Антипов А. Ф.	2,00
Павленко В.	Паша І.	Белогогін А. А.	2,00
Пєфтієв Д.	Пенькова А.	Богданова Т. В.	2,00
Поляков А.	Пєфтієва О.	Бойцов С. О.	2,00
Саламатіна К.	Просандєєв С.	Боровик Л. Д.	2,00
Скрипнік С.	Рустамова Е.	Бухтіярова Я. В.	2,00
Сорокопуд Р.	Тарганська О.	Бикова Н. В.	2,00
Тохтамиш Ю.	Тимошенко Є.	Джуха Ф. І.	2,00
Третьякова А.	Третьякова Ю.	Добриця В. Ф.	2,00
Шарабан О.		Дяченко Л. І.	2,00
Штанченко М.		Заньковецька О. Д.	2,00
Група ЕРГО-04-2/9	БЕС-04-1/9	Каненко О. В.	2,00
Барінов Д.	Крохмалюк А.	Коссе Т. М.	2,00
Бєлопольський К.	Туяхов Г.	Кузнецова В. Г.	2,00
Богданов Є.	Волков О.	Ларіонова Н. К.	2,00
Богданов Ю.	Маньковський О.	Ларіонов О. Ф.	2,00
Гірда Є.	Асєєв О.	Лєонова Т. П.	2,00
Димчак І.	Лебєдєва Т.	Панченко Г. Ф.	2,00
Джєраєв А.	Андрєєв О.	Панюта О. В.	2,00
Дрозд Р.	Подаров В.	Перекрест О. Л.	2,00
Карпенко О.	Бойцов А.	Попова В. І.	2,00
Колєсников Д.	Чєчін О.	Попов М. К.	2,00
Новікова К.	Рустамов М.	Пуди О. М.	2,00
Осипенко Є.	Дьяченко Т.	Резун Л. І.	2,00
Палкін О.	Косаренко Ю.	Саламатін В. О.	5,00
Пітюкін О.		Семивол В. П.	2,00
Радченко С.	ТХ-04-1/9	Сирота Н. М.	5,00
Руппель В.	Борисов Є.	Скрипаль Г. І.	2,00
Тохтамиш Ю.	Гєлєверя А.	Стрєльцова О. В.	2,00
Цукуров В.	Поліна С.	Тімірьова В. М.	2,00
Шєвченко В.	Гримайло В.	Трубінова О. В.	2,00
Шигимага І.	Довгопола О.	Усова Н. В.	2,00
Юзвак Г.	Клименко С.	Яковлев В. О.	2,00
	Караптан С.		

Восьмий внесок Рівненська ВУТ “Просвіта” (ч/з Кузьмюк І. С.)

Бондарчук Т. С., с. Буща Здолбу- нівського р-ну	Ужвін М. І., с. Буща Здолбунів- ського р-ну	100,00
Гураль Г. І., с. Буща Здолбунів- ського р-ну	Яценя М. П., с. Дерев’яне Рівнен- ського р-ну	10,00
Карпюк Г. П., с. Михайлівка Ост- розького р-ну	Студенти	
Лабунець Л. Т., м. Рівне	Міжнародного університету	
Нечипорук В. Д., с. Буща Здолбу- нівського р-ну	РЕГІ ім. Г. Дем’янчука	
Ужвін Л. М., с. Буща Здолбунів- ського р-ну	(факультет здоров’я, фізичної культури і спорту)	
	Баньковський	5,00

Барчук	5,00	Трачук	5,00	Конько М.	5,00
Бойко	5,00	Чухна	5,00	Кречик О.	5,00
Вінцовський	5,00	Штурмак	5,00	Маринич М.	5,00
Горкавчук	5,00	Балдич О.	5,00	Миронюк О.	5,00
Корнійчук	5,00	Буковецька Л.	5,00	Поліщук В.	5,00
Михайлюк	5,00	Галєнт В.	5,00	Смик О.	5,00
Мончук	5,00	Заклинський І.	5,00	Терещук В.	5,00
Моряк	5,00	Захарчук В.	5,00	Фєдєюшко С.	5,00
Романюк	5,00	Зєринов О.	5,00	Цибульський С.	5,00
Самков	5,00	Карпенюк С.	5,00	Чернюк Д.	5,00
Стасюк	5,00	Ковалюк Ю.	5,00	Не назвався	5,00
		Ковалюк Ю.	5,00		

ДУХОВНІСТЬ

Появу грецької колонії в Ніжині зумовлено подіями середини XV ст., коли Грецію завоювали війська турецького султанату. Щоб зберегти національну культуру, рідну мову й православну віру, тисячі греків переселялися на сусідні землі. У середині XVII ст. постає грецька громада в Ніжині — великому українському полковому місті.

Прагнути залучити грецьких купців до активної торгівлі, гетьман Б. Хмельницький у 1657 р. видав універсал, яким надав ніжинським грекам право вільної торгівлі в межах усієї Гетьманщини. Невдовзі енергійні греки-комерсанти перетворили Ніжин на важливий центр посередницької торгівлі. Згодом привілеї та адміністративну автономію греків підтверджували гетьмани І. Виговський, Ю. Хмельницький, І. Брюховецький, І. Самойлович, І. Мазепа, І. Скоропадський, Д. Апостол та інші. В архіві Ніжинського грецького магістрату зберігалося 57 гетьманських універсалів, царських та архієрейських грамот, якими в різні часи підтверджувалися вільності греків.

У 1679 р. православні греки звернулися до духовної та світської влади з проханням дозволити побудувати в Ніжині храм, щоб мати відправу рідною для них грецькою мовою. Ініціатором звернення став видатний просвітник священик Христофор Дмитрієв. Він переїхав до Ніжина з Македонії (Північна Греція) у 1677 р., рятуючись від переслідувань із боку мусульман. Діставши в 1680 р. благословення від Константинопольського патріарха Іакова II і архієпископа Лазаря Барановича (Київська митрополія) о. Христофор почав збирати пожертви для будівництва. До 1692 р. греки змогли побудувати два храми: дерев'яний — Михайлівський і мурований — Усіх Святих. При храмах діяли церковне братство, біблі-

ЗБИРАЄМО КАМІННЯ...

Понад три століття центр стародавнього Ніжина прикрашають два грецькі храми — Всіх Святих і Архістрати́га Михаїла. Драматична й багата на події їхня історія, тісно пов'язана з долею ніжинської православної грецької громади, що існувала протягом XVII—XIX ст. і стала унікальним явищем у культурному житті України.

отека, школа та шпиталь. Велику допомогу грекам надавав відомий гетьман-меценат Іван Мазепа. Він регулярно жертвував кошти на будівництво та оздоблення храмів, а у 1696 р. особисто клопотався перед Київським митрополитом Варлаамом Ясинським про затвердження статуту Ніжинського грецького братства.

Ніжинське грецьке православне братство і храми перебували під безпосередньою духовною опікою Константинопольського патріарха та Київського митрополита і були осередком культури й духовності. Тут мали притулок видатні діячі доби пізнього елінізму, серед яких митрополит Софроній Македонський, ієромонах Діонісій з Яніни, засновники Московської академії Софроній та Іоаннікій Ліхуди, Святитель Михаїл Грецький (шанований у Ніжині як місцевий святий), меценати і просвітники брати Зой, Анастасій та Микола Зосими, Зой Каплані, Матвій та Георгій Ризарі і багато інших. У зібраннях бібліотеки зберігалися унікальні рукописи

та стародруки X—XIX ст., серед яких були справжні перлини середньовічного книжкового мистецтва. Храми відігравали важливу роль у громадському житті. На церковному майдані відбувалися громадські свята, зібрання громади, вибори священиків та церковних титарів, членів братського суду та магістрату. Гроші із церковної скарбниці витрачалися на утримання школи та шпиталю, на допомогу бідним, хворим і сиротам.

Нагромадивши кошти, греки розпочали (1714 р.) перебудову дерев'яної Михайлівської церкви. 28 травня 1731 року новозбудований цегляний храм освятив Київський митрополит Рафаїл Заборовський, про що зберігся напис на шиферній дошці усередині церкви. У 70-их роках розпочалася перебудова Всіхсвятської церкви. У 1805 році будівництво завершило під керівництвом чернігівського архітектора А. Карташевського. Тоді ж до храму прибудували класичні портики з колонадою, звели струнку триярусну дзвіницю.

Із 30-их років XIX століття починається занепад грецької колонії в Ніжині. Унаслідок реформ російського самодержавства місто стало провінційним. Після проголошення в 1830 р. державної незалежності Греції греки поступово повертаються на батьківщину або переселяються у великі міста на півдні України. У 1872 р. самоврядування грецької громади скасоване царським наказом, а все її майно передано міській громаді. Ніжинські греки неодноразово намагалися відродити своє Братство, але уряд царської Росії, а згодом СРСР жорстоко придушив ці спроби.

Трагічні події XX ст. завдали нашій духовності великої шкоди: в 1930—50-их роках було перетворено на склад Михайлівську церкву, знесено дзвіницю, келії. У грудні 1960 р. влада скасувала громаду Всіхсвятської церкви, приміщення храму переобладнали на спортивний зал. Занедбані храми було приречено на повільне руйнування.

озкидати ка- з ініціативи в Ніжинсько- . Миколи Го- голя, товариства "Просвіта" та ін- телігенції міста утворено право- славу громаду УПЦ Київського Патріархату, яку очолила викладач університету Марія Астаф'єва. 4 грудня 1994 р. у храмі відбулася перша після 30-річної перерви лі- тургія, а 18 квітня 1995 р. рішенням Чернігівської обласної ради Всіх- святську церкву передано громаді. У 1997 р., у день Усіх Святих землі Української, храм відвідав Святій- ший патріарх Київський та всієї Ру- сі-України Філарет, який очолив святкову відправу.

Сьогодні серед парафіян Всіх- святської чимало інтелігенції та молоді. Уже десять років парафію очолює вихованець Київської ду- ховної академії протоієрей Сергій Чечин. При храмі створено хор "Воскресіння", яким керує заслу- жений працівник культури України Сергій Голуб. У відправі бере участь добре відомий у Ніжині та за його межами дитячий зразковий хор "Сяйво". Діє духовно-просвіт- ницький центр, традиційними ста- ли вечори духовної музики, ви- ставки ікон, зустрічі з молоддю. Всіхсвятський храм знову став улюбленою церквою ніжинців. Його інтер'єр прикрашає різьбле- ний багаторусий іконостас, створений сучасними ніжинськи- ми майстрами за проектом худо- жника-ніжинця, відомого в Україні графіка Олександра Кошеля. За- вершується відновлення Михай- лівської церкви. І хочеться вірити, що ці чудові храми більше ніколи не зазнають руйнування.

- Олександр МОРОЗОВ, священик, голова Товариства "Просвіта" імені Тараса Шевченка в Ніжині

На фото: Церква Всіх Святих. Зовнішній вигляд.

КОНКУРСИ

АНГЕЛ ВІТАВ

Із благословенням і лауре- атським дипломом Усеукраїн- ського фестивалю духовної пісні "О Мати Божа, о райський цвіт!" повернувся до Ніжина з Тернополя дитячий зразковий хор "Сяйво" під орудою заслу- женого працівника культури Ук- раїни Сергія Голуба.

"Під час виступу на сцені Будинку культури "Березіль", де проходив фестиваль, "Сяйво" справді осяяло і душі слухачів, і сцену високою виконавською майстерністю. Зал заверив в екстазі слухання божественного спі- ву", — відзначила в рецензії мис- тецтвознавець Любов Венгер.

Організатор фестивалю — "Ліга матерів Тернопілля" разом із дітьми відвідали духовні центри краю.

У Заварницькому монастирі ченців-студитів, у храмі Різдва Божої Матері за виконання "Єди- нородного сина" К. Стеценка та "Ангел вітав" В. Макарова талано- витих хористів благословив на- стоятель. Брат Тарас, до сліз схвилюваний співом перед обра- зом Заварницької Божої Матері "Під твою милість" Д. Бортнян- ського, зізнався: "Такого викона- ння цієї молитви я ще не чув".

Запам'ятався ніжинцям уні- кальний архітектурний і культур- ний заповідник "Свято-Успенська Почаївська Лавра".

Глибокому й проникливому виконанню духовних творів спри- яють і такі фестивалі, й участь юних хористів у церковних літургі- ях. Адже керівник хору, директор Ніжинської дитячої музичної шко- ли, є також регентом хору церкви Всіх Святих у Ніжині.

- Надія ОНИЩЕНКО

ВАДИМ ДОБРОЛІЖ ІЗ НІЖИНА

Шляхетна — таке враження лишилися в усіх, хто зустрічав пані Валентину в Ніжині в лип- ні 1997 року. Тоді вона вперше приїхала на батьківщину свого покійного чоловіка Вадима Доброле́жа. Удова — так підписалася у книзі відгуків і в альбомі "Вадим Доброліж", видано- му 1985 року в канадському Едмонтоні, де родина опинилася наприкінці 40-их років. Саме це видання започаткувало повернення художника в Україну: у Ніжин, де він народився 1913 року, і в Київ, де зростав як митець.

Після закінчення однієї з київ- ських шкіл у 1931 році Вадим став студентом Художнього інституту. Пейзажне малювання й портрети- стику вивчав у професора Федора Кричевського і був його улюбле- ним учнем; а декоративне маляр- ство, зокрема сценічно-театраль- не, — у професора Миколи Струн- никова. Зі станковою графікою та книжковим оформленням ознайо- мився в майстерні С. Налепин- ської-Бойчук.

У 1935 році за "контрреволю- ційні ухили" і "буржуазний націона- лізм" Доброле́жа заслали на Коли-

му. Повернувшись через три роки, художник спершу жив на випадкові замовлення, а згодом став поміч- ником декоратора й освітлювача сцени на Київській кіностудії, де оформлював фільми під орудою Олександра Довженка. Брав участь і в мистецьких виставках.

1941 року Доброле́жа мобілізу- вали до Червоної Армії. І знову та- бір, тільки вже фашистський. Уря- тувавшись у 1942 році, він повер- тається до Києва. Про творчість за окупації не йшлося, проте доля да- рує Вадимові кохання. Він одружу- ється з талановитою піаністкою Валентиною Пушкар і виїз- дить із країни.

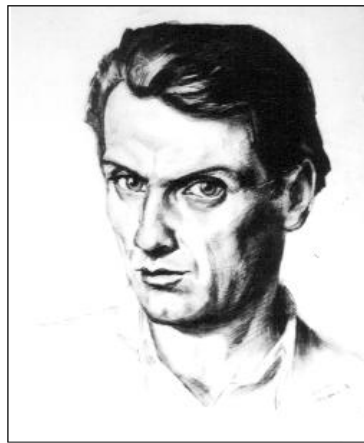
Ось як описує пані Ва- лентина своє перебування в Ганновері: "Там уже зібало- ся багато українців. Серед них диригент Київської опе- ри Горбенко, його дружина — балерина, піаніст-педагог киянин Вадим Кіппа, співак Неділько, танцюристи, хо- рові співаки. А також актри- са з Ніжина Малиш-Федо- рець і її чоловік Миколаєнко. Утворився невеликий ан- самбль пісні і танцю. На од- ному з концертів був... пред- ставник військової управи. Йому сподобалося, і він за- просив артистів виступити у військовому британському клубі. Після того ансамбль дав концерти в інших вій- ськових частинах навкруги Ганновера".

Зазнавши скрути, Вадим Доб- роліж натомість здобув атмосферу вільної творчості. Очолюючи обра- зотворчу студію, він бере участь у численних виставках у таборі бри- танської зони, оформляє вистави таборового українського театру. Упродовж 1945—1948 років напи- сав два десятки портретів, три іко- ни для таборової церкви та низку пейзажів і натюрмортів. Одночас- но брав участь у створенні видав- ництва "Заграва", для якого вико- нав чимало графічних робіт.

Останній етап творчості митця пов'язано з Канадою. Саме тоді Ук- раїнська православна громада шу-кала маляра-монументаліста для церкви рівноапостольного великого князя Володимира. "Наш митець ук- лав творче нововведення не тільки в церковну поліхромію, але й у різьбу іконостасів, посідаючи винятково пластичне відчуття й розуміння, — пише Іван Кейван у вступній статті до альбому. — Митець достосову- вав різьбу іконостасів у дереві до стилю даних церков, тобто до їх внутрішньої архітектури, проте зав- жди тримався українських традицій у загальній конструкції та орнамен- тіці, виконаній з майстерністю".

Далеко від рідної домівки Ва- дим Доброліж згадує українське село в однойменному живописно- му пейзажі. Зображує дружину і доньку в українському вбранні. Мистецтвознавці відзначають його пейзажі "Ратуша у Веймарі", "Зе- лене озеро. Ганновер", "Озеро Він- демір", "Дерев'яний міст", "Озеро

ПАМ'ЯТЬ

Море́йн". Але особливо вирізня- ють "Зиму в Україні" — стільки тут любові й туги.

Яскраво виявив себе Доброліж і як митець-декоратор: став у при- годі досвід співпраці з Олексан- дром Довженком. Художник офор- мив постанови опер і оперет, вигото- вив костюми і декорації до вистави "Лис Микита", створював декора- ції до українських національних річниць та інших свят в Едмонтоні.

Навесні 1999 року пані Вален- тина разом із дочкою, зятем та онукою привезла на батьківщину покійного чоловіка декілька творів Доброле́жа, фоторепродукції зроблених ним церковних розпи- сів, різьби та іконопису. Цей дар збагатив фонди Музею культурної спадщини в Києві та Ніжинського краєзнавчого музею. Спадщина Вадима Доброле́жа переконує нас у тому, що українець, хоч би де він опинився, завжди творить красу.

- Надія ОНИЩЕНКО

На фото: Вадим Доброліж. Ав- топортрет. Ікона Різдва Христового у церкві святого Івана в Едмонтоні.

СЕКРЕТИ УСПІХУ

— *Пані Любо, як Ви почали співпрацювати з Товариством ім. Олени Теліги?*

— Першим почав працювати з цим товариством мій чоловік Віталій Корж. Він мені й розповідав, що є таке Товариство, є його голова — Ольга Кобець. Я, звісно, слухала, але поки не познайомилася з членкинями Товариства, не побачила, які це чудові люди... Вони давали мені якісь завдання, потім додали конкурс “Мое слово про Шевченка” і я зрозуміла, що втяглася. Це дуже цікава робота — талановиті старшокласники, студенти. Цей конкурс організували Всеукраїнське жіноче товариство ім. Олени Теліги, НСПУ, Національний музей ім. Тараса Григоровича Шевченка і Володимир Михайлович Лазоренко — директор фірми “Вторбудвест”, який стояв біля витоків цього конкурсу й підтримував нас фінансово. Відмовитися від цієї роботи було неможливо. А потім почалися знайомства з дітьми — учасниками конкурсу. Це надзвичайно талановиті діти! Ми намагаємося опублікувати їхні твори в періодичних виданнях. Ці діти знають досконало історію, знають усе про Шевченка й надзвичайно цікаво уявляють усе це. Такі конкурси потрібні ще й для того, щоб громадськість знала свою історію.

— *Видання творів конкурсанти виходить у Ваші плани?*

— Дуже хочеться. Але це потребує немалих коштів.

— *Скільки років триває конкурс “Мое слово про Шевченка”?*

— Уже чотири роки. Навіть п’ять, бо спочатку він був міським. Ідея конкурсу належала пану Лазоренку, про якого я вже розповіла. Потім конкурс “виріс”, набув зовсім іншого рівня. У нас у регіонах є свої осередки, які займаються конкурсом. Ми відбираємо найкращі роботи, але всім намагаємося відіслати бодай грамоту. Ось і зараз купила півсотні конвертів, щоб подякувати конкурснтам за участь. Правда, цього року мене здивувала така кількість конкурсантив-студентів ПТУ. Минулих років їх було значно більше. Зате збільшується кількість бажаючих допомогти. Так, до нас приєднався Микола Жулинський, який допомагає книгами. Допомогає також осередок партії “Батьківщина” Шевченківського району, — вони спочатку хотіли вручати переможцям призи, а потім вирішили, що краще — грошові премії. Словом, конкурс діє. Сподіваюся, наступного року він буде ще масштабнішим. Дуже багато різних акцій у нашого Товариства, пов’язаних і з нашим календарем, і роботою з діаспорою, яка нам допомагає оздоровлювати дітей. Це спеціальна програма

“Оселя”, згідно з якою три-чотири групи дітей їдуть відпочивати влітку або в Крим, або в Західну Україну. Намагаємося, щоб діти поїхали в Західну Україну, — там зовсім інший колорит. Ще одна група їде на відпочинок на Різдво. Щоб стати учасником проекту, треба перемогти в конкурсі на кращу програму відпочинку на два тижні. Так що відпочинок треба заслужити. Цього року наші дітки їдуть у Тернопільську область.

— *Раніше Ви працювали вчителем?*

— Дуже мало. Я працювала в райвно, працювала два роки завучем у школі для дітей-сиріт. Загалом працювала там, де було близько до сім’ї. Я весь час знала, що повинна зготувати чоловікові обід, — усі тридцять п’ять років нашого

ЛЮБОВ КОРЖ — ЖІНКА, ЯКА ВМІЄ БУТИ ЩАСЛИВОЮ

І в цьому їй допомагають чоловік Віталій Корж — відомий політик, громадський діяч, тепер ще й народний депутат України й сини Юрій та Роман, успішні бізнесмени, а ще — улюблена робота: зараз Любов Василівна — одна з організаторів конкурсу “Мое слово про Шевченка”, членкиня Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги. Але за який би фах не взялася (філологію, бухгалтерію), ця жінка досягає досконалості й, попри завданість, залишається турботливою мамою й дружиною, чудовою господинею й дуже привабливою жінкою. Наша з нею розмова — про секрети цього вміння.

подружнього життя з Віталієм Терентійовичем.

— *У Вас була дуже романтична історія знайомства...*

— Якщо можна так це назвати (сміється). Я тоді змушена була проходити практику в таборі, хоч і дуже не хотіла. А мій майбутній чоловік приїхав туди як комсорг міністерства. Якщо чесно, то він на мене не справив враження, а я на нього — ще більше. Ми навіть конфліктували. Тоді ще гра така була — “Зарніца”. Віталій привозив військових, організовував ігри, а я була занадто активною. Тоді я знала відповідь на всі запитання. Це я тепер не знаю. Так от, я так допекла йому, що він навіть сказав якомусь: “Ось цю вожатку відправити з табору!” Уявляєте, я — найкраща вожатка, а він — таке! У нього там навіть симпатія якась була. А потім якомусь почали приглядатися.

— *Довго пану Віталію довелося Вас завоювати?*

— Два роки. Хоча це ще треба подумати, хто кого завоював: я теж осторонь не стояла — чесно зізнаюся. Віталій — енергійний,

— Я чесно скажу, професію бухгалтера не поважала. Але якось прийшла на роботу до чоловіка, побачила, що в нього багато проблем і некваліфікований бухгалтер, що він приходить додому темний від тих проблем, і стала вникати в нюанси цієї роботи. І, знаєте, мені сподобалося. Починалося, звісно, з фрази “якщо не я, тоді хто?”, але потім я збагнула “поезію цифр”. Зараз, правда, я вже покинула цю роботу.

— *Покинули сімейний бізнес?*

— Аякже. Це ж мої діти! Це дуже важко — бути поряд зі своїми чоловіками і на роботі, і вдома, а ще — працювати без відпусток. Мої діти — це надзвичайно швидкий потяг, який важко наздогнати.

— *Настільки цілеспрямовані?*

— Аякже. Це ж мої діти й діти Віталія, хіба вони можуть бути інакшими?

— *Ваші діти зовні дуже чітко поділені на батькового й маминого...*

— А це ми з Віталієм так домовилися — спочатку народжуємо сина для нього, а потім — для мене (сміється). Але обох синів я люблю однаково, хоч вони й різні: по-різному мене люблять, по-різному жаліють, по-різному піклуються.

— *А які сюрпризи найбільше запам’яталися?*

— Їх так багато, що всіх не перелічеш. Можна згадувати різні подарунки, поїздки, але милішими є простіші моменти. Так, на мій день народження молодший син повів мене на підприємство, і я аж там дізналася, що він — начальник. Ще мої чоловіки дарують мені багато квітів. Молодший син увесь час дарує мені сувенірні футболки, в яких я ходжу на дачі.

— *Пан Віталій такий успішний чоловік. Ви вже звикли до його успіхів чи ще якось реагуєте?*

Щастя — складна річ. Його дуже важко знайти в собі й неможливо деінде.

Н. Шамфор

ЗНАЙ НАШИХ!

Марічка Круківська походила з чумацької родини. Її батько та троє братів щовесни їздили в Крим на власноруч змайстрованих мажах. Возили жито, овес, борошно, а назад — сіль, рибу, різний крам. Чумаки Забріддя та навколишніх сіл прямували в Крим однією валкою, тож батьки Марії та її майбутнього чоловіка Федора чумакували разом. Федя, як називала його дружина, був розважливим, сміливим, а в батьковому ремеслі виявляв неабияку кмітливість, — і коли закуповували товар, і коли продавали. На той час його батько, Станіслав Карчевський, вирішив підібрати надійну хазяйновиту невістку, адже під час чумакування його чимале господарство залишалося в жіночих руках. А стара Карчевська зовсім занедужала...

Вибрав Федір Марійку, “дочку Крука”, — вони перед тим дві зими товаришували і ходили разом на вечорниці. Відгуляли весілля, привезли в хату до молодого посаг і почалися звичайні будні. А коли минула зима, Станіслав Карчев-

Напевно, вже не існує такої “чоловічої” професії, якої не освоїли жінки. І воювали, і стали плавали, і літаками керували... Та досі не траплялося згадок — навіть фольклорних — про участь “слабкої статі” в чумакуванні. Ця давня українська професія вважалася сучо чоловічою, жіноцтва до неї здавна не допускали... Але, виявляється, були й винятки! І не де-небудь, а на Поліссі, яке, за легендами, колись населяли войовничі амазонки! Петро Градовський, літератор і краєзнавець, “розкопав” унікальні свідчення про жінку-чумачку, яка жила в його селі...

ЯК МАРІЧКА ЧУМАКУВАЛА

ський знову почав лаштуватися в дорогу, в Крим. Але його син поставив зовсім несподівану вимогу: щоб і Марійка поїхала в Крим. Батько спочатку розгубився, адже про таке навіть мови бути не могло! “Де це видано, щоб баба їхала з чумаками?” — “А що вона заважатиме? Воли поганятиме, істи варитиме... Головне — що будемо з дружиною разом!” Батька було неможливо переконати: “Не можна брати бабу в дорогу, вона ж не витримає!” Але Федя наполягав: “Ні-яка вона не баба, а моя дружина та Ваша невістка. Дорогу ще краще за нас витримає!” Станіслав не

втримався і як уперіщив сина по спині батою, — аж кров’яна смуга виступила! Федір схопився і втік. А батько тільки буркнув услід: “Недуга його матері! Козарлюга — а дурний... Сам намучить і бабу вимучить... А як вона волові на роги попаде — взагалі каюк буде!”

Увечері в хаті панувала гнітюча тиша, батько був насуплений, ніхто не смів йому навіть слова сказати. Зранку почали готуватися в дорогу, лаштували ярма, колеса, сушили сухарі. Коли ж сім’я зібралася вечеряти, Федя заявив прямо: “Якщо Марійка не поїде, не поїду і я!” Тільки через день старий дав

згоду на таку ризиковану справу.

Марічці виділили окрему мажу, на яку склали харчі, ложки, казан, в якому вона щодня варила чумакам кашу, куліш, галушки.

На весняного Миколу вирушили. Щодня долали 20—30 верст шляху. Марійка готувала чумакам обіди та вечері, та одного дня, коли були на Полтавщині, трапилася халепа: не дорахувалися пари волів — у шкodu зайшли. Пан, на чию землю вони потрапили, довго не хотів їх віддавати. З того часу Карчевський дивився на невістку трохи скося, бо вважав, що саме жінка у валці була причиною негараздів...

— А він ніколи задніх не пас, бо добре робив свою справу. Тому я спокійно ставлюся до всіх досягнень. Тим більше, що все це — відносно. Якось прочитала інтерв’ю дружини нашого мера, де її питають: чи важко бути дружиною мера? Вона ж процитувала Хіларі Клінтон: “Навіть якби я вийшла заміж за водія таксі, я б зробила його президентом”.

— *А бути дружиною опозиціонера не було страшно?*

— По-різному було. Але Віталій чесний чоловік, як же я його могла стримувати? Я, як дружина, повинна підтримувати його.

— *У Вас багато друзів?*

— Це також поняття відносно. У нас багато приятелів, однопартийців Віталія, моїх колег по Товариству, родичів. Ми дружимо із сім’ями Лук’яненків, Рубанів, Задорожніх. Крім того, у мене велика родина, а оскільки я старша, то відчуваю відповідальність за брата і сестру. Щороку збираємося 9 травня — це сімейне свято, адже мій батько в минулому — пілот-штурман, учасник війни. Батькові вже 85 років і його день народження для нас також сімейне свято. Ми завжди збираємося і співаємо. У нас дуже співуча родина. Я граю на баяні й Віталій також. Коли в школі в дітей питали, що батьки роблять у вільний час, вони відповідали: “Співають”. Учителка перепитувала — не вірила. Юра, старший, колись також грав, йому навіть консерваторію пропонували, він пісні писав, але покинув.

— *Окрім співучості, Ваші діти успадкували від батьків патріотизм. Ось нещодавно сімейство Коржів перерахувало кошти на будівництво пам’ятника Володимиру Мономаху в Чернігові, причому — зробило це першим...*

— Це звичайна справа для Коржів. Ні діти, ні чоловік ніколи мені про це навіть не розповідають. Ці питання навіть не обговорюються. Під час Помаранчевої революції я б і не знала, що Роман перерахував гроші на Майдан, якби випадково не знайшла банківські рахунки. Віталій теж дуже щедрий, він весь час комусь допомагає, я іноді навіть лаюся (сміється).

— *Пані Любо, Ви щаслива жінка?*

— Так.

— *А який рецепт щастя від Любові Корж?*

— Я абсолютно вільна жінка. Я можу зустрітися з ким завгодно, запрошувати людей у гості, займатися тим, що мені подобається. І я вмю все, що має вміти жінка. Але мені ніколи не хотілося такого, чого б не хотілося моїм сім’ї. І ця свобода найкраща, бо органічна. Ось у цій свободі й щастя.

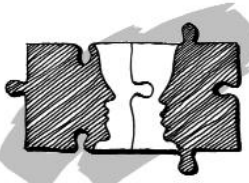
Розпитувала
Марія КРИШТОПА

Щоранку чумаки вирушали до схід сонця. Майже всі ходили босими, вмивалися россою. Намучилася Марічка в тому чумакуванні — ні тобі відпочинку, ні свята, ні неділі...

Та все ж цю подорож Марійка вважала найщасливішою частиною свого життя. Ажко чумаки майже ніколи не сперечаються, писаний закон: усі за всіх. До того ж поважали, не сміли нічого поганого про ній казати.

Це був 1869 рік. Марія пізно восени повернулася додому, до своєї звичної роботи по господарству. Більше ніколи вона не їздила чумакувати, але ту красу й романтику запам’ятала назавжди й передала в розповідях своїм нащадкам. Її онук і розповів своєму племіннику, письменнику Петру Градовському, про чумачку-полісянку. А той переказав цю дивну історію у своїй книзі “Календар народних звичаїв та обрядів у селі Забрідді на Житомирщині”. Це — чи не єдина згадка про те, як жінка чумакувала.

Вероніка КАВУН, м. Львів

СИНЕРГІЯ ПОСТУПУ

— *Нещодавно відбувся кіновідео-фестиваль “Відкрита ніч”, цього разу тобі довелося працювати у складі журі,— які враження?*

— Перше враження від фестивалю — його якість зростає. Зі змісту програми випливає, що добір фільмів стає прискіпливішим. Щоправда, у кожній із номінацій було так мало робіт, що в журі майже не виникало дискусій щодо визначення переможця. До голосування довелося вдатися лише двічі: уперше, — коли визначали кращий неігровий фільм, знятий на плівку, вдруге — документальний, знятий на відео. В останній номінації конкурентами виявилися роботи “Консонанс” Вікторії Мельникової та “Анатомія пострілу” Тараса Кушніра. Особисто я голосував за “Консонанс”, бо тематично він мені ближчий — можливо, тому, що свого часу займався музикою. До того ж я родом із Полісся, а там старі жінки співають так, що аж мурахи по шкірі. Хоч я розумію, що цей фільм зроблено в досить традиційний, телевізійний манері. Щодо Тараса Кушніра, то його фільм “втягнуто” лише завдяки операторській роботі, бо сама історія, на якій засновано сюжет, “рівенька” і не дуже цікава — як на мене. Відповідно, я пропонував відзначити цю стрічку в номінації “Краща операторська робота”.

— *А як тобі різногослосся стилів і розмаїття жанрів, які виявив цьогорічний фестиваль? У кожній роботі — відлуння багатьох шкіл і традицій, але не відчувається чогось оригінального...*

— Жанрове різноманіття — це частина концепції “Відкритої ночі”...

— *...але таке враження, що більшість поданих у програмі фільмів походить із різних епох, різних країн.*

— Щось таке, напевне, є. Фільм “Михайлюки”, наприклад, свідомо чи несвідомо — не буду стверджувати — знято в традиціях Одеської кіностудії радянських часів — із відповідним антуражем (хоча він і до сьогодні зберігся в побуті). А от режисер фільму “Олігарх” цілеспрямовано орієнтується на Голлівуд, принципово працює на плівці “Кодак” і зізнається, що він налаштований на бізнес-кіно, на популярне кіно, яке матиме широкий прокат і касовий успіх. Не беруся аналізувати, про що свідчить така тенденція. Просто вона є — і все.

— *А що дає участь у фестивалі чи, тим більше, перемога в тій чи тій номінації молодим кінематографістам? Наскільки реально “Відкрита ніч” допомагає творчим особам знаходити вихід на міжнародні конкурси, до потенційних спонсорів?*

— Те саме, що може дати будь-який інший фестиваль. Так, масштаби різні, а суть одна: тебе бачить публіка, продюсери, менеджери телеканалів, що, наприклад, і сталося з фільмом “Михайлюки”. Олександр Ткаченко, директор компанії “Нова студія” (як член журі, він переглядав усі фільми), сказав, що режисерові, який зняв цей фільм, він хоч завтра може запропонувати роботу над серіалом. Таке визнання допомагає людині долати комплекси на кшталт: “Ти нічого не вмієш”; “Українського кіно немає”; “Школа відсутня” тощо. Ми так довго чули ритуальне повторення цих фраз, що відповідні стереотипи в нас дуже глибоко засіли. Відзнаки фестивалю допомагають їх позбутися.

— *А від кого найчастіше можна почути згадані фрази?*

— Це розлито в атмосфері. Але переважно такі настрої нагнітає старше покоління. “Ветерани” люблять повторювати: от ми, мовляв, у ваші роки знімали кіно... А нині все погано й молоді не видно.

А що ж відбувається сьогодні (принаймні так було в попередні

роки): ти приносиш до Міністерства культури свій сценарій, далі якась таємна комісія його вивчає і виносить вердикт. Середній вік членів цієї комісії, я впевнений, за п’ятдесят років. А моє сприйняття світу і бачення п’ятдесятирічної людини — зовсім різні.

— *Провідним навчальним закладом у сфері кіномистецтва в Україні залишається Університет театру, кіно і телебачення імені І. Карпенка-Карого (зокрема лише тут навчають працювати з кіноплівкою). Що ти можеш сказати про якість кіноосвіти у своїй Alma mater?*

— Велику роль відіграє те, що тут навчають знімати на кіноплівку. Специфіка роботи з нею зовсім інша, ніж із відеоносіями. Кіноплівка спонукає розраховувати кожен кадр, кожен крок — інакше просто не “вкладешся” у виділений тобі ліміт матеріалу. Цей момент дуже допомагає самоорганізуватися.

Я двічі закінчував цей університет — спочатку як оператор, тоді як режисер. На операторському факультеті перші три роки нами дуже опікувалися, — ми пачками носили фото. Влаштували одне одному “екзекуцію”, аналізуючи роботи. Тобто відчувалася напрацьована система навчання. А щодо режисури — ми більшою мірою належали собі. Були, правда, й такі педагоги (в основному драматурги), які вчили нас дуже вдумливо читати текст, заглиблюватися у психологічні стосунки персонажів, розбирати по ниточці сюжетні ходи.

Режисури я навчався в Олександра Ковалю. У нього, наприклад, не було методично опрацьованої програми. Він просто показував свої фільми, дуже цікаво розповідав, як він робив той чи той епізод і тим створював таку атмо-

лаштували собі свята. Коли ж наближався відповідальний момент, кожен відразу напружувався і вже було не до обміну думками. Це нагадувало не інститут, а, радше, пансіонат чи будинок відпочинку (усміхається). Особливо якщо порівнювати з навчанням, скажімо, студентів консерваторії. У кіношників усе інакше — тонше, складніше...

— *Я хочу знову повернути розмову до жанрових розсіпів, побачених на фестивалі. Мені цікаво, як і чому режисер вибирає для себе певну нішу. Як ти для себе визначаєш ті картини, які знімаєш?*

— Я це сформулював як жанр документального сюрреалізму — якщо це можна назвати жанром. Наприклад, у моєму новому фільмі (я це зроблю під час монтажу) герої збиватимуться на описи своїх вражень або шизофренічних спогадів.

ВАЛЕНТИН ВАСЯНОВИЧ — ПРО ПОШУКИ ДАО В КІНО І В ЖИТТІ

сферу, яка всіх студентів провокувала щось і собі розпочати знімати й монтувати. Тобто, в такому сенсі в нас немає школи, де розписано, що за чим робиться. Комусь це до душі, тим, хто має аналітичний склад мислення, — ні. Але кіно як мистецтво, напевне, розраховане на емоційних людей.

— *А щодо впливу молодих кінематографістів один на одного... Чи є таке, приміром, що коли хтось зробив класний фільм, то він стає своєрідною планкою для решти, нижче від якої вже не можна робити?*

— В інституті (тепер — університеті) у нас такого не було. Поки не треба було здавати роботу, ми просто класно проводили час,

Що це таке? От зараз я тобі це розповідаю, а в голові у мене можуть крутитися інші думки чи розв’язуватиметься інша проблема. Ідеться про поліфонічність внутрішнього світу людини. Мені хочеться показати людину як цілісність, і головне — зробити це цікаво.

— *Отже, виходить, саме кіно завдяки єдності відео- і звуко- і зображення може унаочити цю особливість людської природи і взагалі — різноманітність світу... До речі, про змішування жанрів і зміщення ракурсів: коли я дивився твою роботу “Проти сонця”, то нічого сюрреалістичного там не побачив, натомість побачив ефект зміщення. Це коли в кадрі є документальна фактура (справжній гончар, його робота із глиною, пошук образу) та акторські голоси за кадром, музика й режисерський задум, який теж впливає зовсім інший сенс у відзнятий матеріал...*

— Так, герой — документальний, а кіно — ігрове. Новий фільм, який я знімаю, теж побудовано на документальній основі. Це історія двох подружжів, одне з яких мешкає в селі, інше — у місті. У них різний ритм

Запланувавши для наступної подачі “Синергії поступу” розмову про перспективи сучасного українського кіно (передусім — молодого), я за один день записав два інтерв’ю на цю тему (що передбачено форматом проекту) і, цілком утішений першим кроком до витворення консолідованого тексту, заходився розшифровувати аудіозапис. І раптом відчув, що не уявляю, як змонтувати поруч ці два матеріали. І контекст ніби є, і подієвих точок дотику вистачає, і за темпераментом та світовідчуттям мої візаві дуже схожі, але щось не стикається на папері, — тексти від двох співрозмовників виявилися внутрішньо близькими, проте доволі самодостатніми. Тобто сенсово все сходиться, а сенсорно — ні. Але своя синергія в кожному з них є. Ідеться про персоналістичний

лівого нижнього кутка у правий верхній. Що б це могло символізувати? Те, що люди живуть відпружено й плывуть за течією. І цей образ відразу підносить фільм на інший рівень. Краса кадру наголошує: це не просто епізод серед інших, це — послання. Глядачі зчитують образи-послання. І мене цікавить, як донести свій месидж.

— *На кого такі месиджі, передусім, розраховано? Чи це лист Робінзона, запечатаний у пляшку, якому бозна-скільки часу пливе океанською течією, чи все ж є орієнтир, “мапа течій”, яка дає уявлення про потенційного адресата?*

— Я думаю, що це послання розраховане на певний культурний рівень наших громадян. Я не вважаю себе ані надто розумним, ані надто дурним. Я дуже схожий на тих, хто так само обертається в цьому культурному середовищі.

— *А він існує, цей єдиний культурний простір, де, образно кажучи, пляшка, пожбурена у воду з острова, прибитися до берега і в одному морі перебуває з іншою, який месиджує, і на кого розраховано це зайдана ситуація з фестивалю “Відкрита ніч”?*

Я не знаю, не замислювався над цим. Але впевнений, що на темі моєї хвилі відчуття. Після цих фестивалів, що на них подають твори близькі за світоглядом, які мають набір

спільних естетичних кодів, хоч би в якій екранній картинці вони втілювалися. Для цієї публіки я й працюю. Після європейських фестивалів (Клермон-Ферран і Нансі), на яких було оцінено мою картину, я розумію, що й там, по суті, ті самі люди, що тут. У Європі наш матеріал сприймають адекватно. А от після Америки я цього сказати не можу. На тамтешніх фестивалях усе навпаки: де слід сміятися, люди не сміялися, де варто плакати — не плакали.

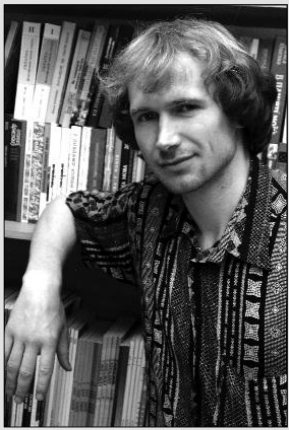
— *А як впливає досвід участі в міжнародних фестивалях на творчу психологію людини, яка повертається додому? Звісно, якщо вона вирішила, що жити і працювати їй саме тут і знімати, передусім, для українського глядача?*

— Не треба себе силоміць змінювати. Якщо казати про мене, то я зрозумів, що моє кіно подобається і в Україні, і в Європі, — і мені цього досить. Я не прагну, щоб мої фільми подобалися американцям. Що мені так не сподобалося в них? Вони безперервно розмовляють, підкреслено “комунікують”, скидаючи в такий спосіб стрес і маскуючи внутрішню порожнечу. Навіщо працювати на таку публіку, коли ти можеш залишатися собою і тебе тут розумітимуть?

— *Ну, тоді повернімося до українських проблем. Скажи, будь ласка, що допомагає, а що заважає знімати кіно в Україні?*

вимір синергії, побудований на поліфонії внутрішнього світу. Спроба вловити й передати її — не менш важливе завдання, аніж пошук синергії соціальної, що я і спробував зробити у цій подачі проекту. Зрештою, як уважає відомий український філософ Сергій Кримський, є така річ, як внутрішня соціальність. Тобто що глибше людина поринає в себе, то ширші обрії “чуття єдиної спільноти” відкриваються їй назовні. Не зваживши на цей чинник, годі побудувати гармонійне суспільство.

— Нічого ніби не заважає, особливо якщо, починаючи зйомки, знаєш, який у тебе буде бюджет і що в технічному плані ти собі можеш дозволити. Правда, дуже неприємно, коли трапляється бракована плівка. Але тепер я знімаю на відео, у мене є своя камера, своя світлова установка, своє озвучення. Тому мені нічого не заважає.

— *Але ж коли ти повністю покладаєшся на свої ресурси, ти ж себе свідомо обмежуєш у технічних можливостях?*

— Я поки не маю досвіду роботи за великі гроші й не розраховую на великі дивіденди від кіно. Я займаюся рекламною фотографією — це годує мене й мою родину і дозволяє триматися на плаву. Тому я розокремлюю для себе творчість і бізнес.

— *Тобто ти зараз не готовий працювати в кіно на замовлення (скажімо, надійшло вигідне замовлення від телекомпанії)?*

— Не готовий. Не хочу. У мене досить своїх ідей для документального кіно, і я працюю з продюсером Світланною Зінов'євою, яка допомагає знаходити кошти під мої сценарії. А щодо ігрового кіно, то після Франції мені надійшла пропозиція попрацювати в повнометражному форматі, і я тепер роблю сценарії, але не сам, а у співавторстві. Героєм цієї картини буде поет.

— *Цей фільм вироблятиметься в Україні чи за кордоном?*

— Поки що не знаю. У мене є запрошення на фестиваль, який відбудеться в серпні в Парижі, і тоді все з'ясується. Але те, що основні зйомки відбуватимуться тут, — це я точно можу сказати. Адже що атмосферу я знаю, вона мені близька, рідна, і це дуже важливо.

— *А як заняття фотографією (не як технологія, а як філософія “зупиненої миті”) впливає на твою кінотворчість?*

— Організовує до неподобства (сміється). Адже фото — це статична композиція, а кіно — це рух. А він, своєю чергою, розпорошує увагу. За рухом можна захопити багато творчих огріхів. Маючи досвід фотографування, ти й у кіно даси раду натурі: точніше обиратимеш ракурс, чіткіше компонуватимеш передній, задній плани, — легше стає працювати.

— *І наостанок таке, дещо філософське, запитання: що для тебе, як ти знімаєш кіно собі на втіху, означає краса в сучасному мистецтві? Які її критерії?*

— Це те, що трапляється несподівано на твоєму шляху: діалог із кимось, цікаве освітлення або несприятелювана драматургія, яка розлита в самому житті, — те, що викликає захоплення і подив. Потім можна ці моменти використати у своїх фільмах. Але якщо намагатимешся експлуатувати ці образи, щоб мати соціальні чи матеріальні дивіденди, — краса помирає. Критерії краси важко сформулювати — їх відчуваєш.

● Розмову підтримував
Микола СКИБА

СИНЕРГІЯ-РЕЗОНАНС

Симуляція всього й уся як синдром постіндустріального і посттоталітарного суспільств, а також засылля масової культури, побудованої на ерзацах, дається взнаки й на тій території, де, здавалося б, має постати нова реальність — території діалогу, навіть якщо цей діалог/полілог започатковують проблемами такої віртуальної сфери, як теперішня культурна політика України. Спостерігаючи за стилем проведення “круглих столів” і дискусій із цієї тематики, не можеш позбутися думки, що ми добре вміємо говорити, проте погано слухаємо і зовсім не здатні чути одне одного. Ідеться навіть не про культуру діалогу як елементарної коректності/толерантності одне щодо одного, а про вміння цей діалог організувати як певну акцію, котра має свої закони. Здавалося б, на що дивуватися, коли мистецтва діалогу зараз не навчають навіть у театральних внз, а живий відгук на репліку партнера годі почути й на кону, і в житті, скерованому на презентацію і репрезентацію того, що ще не встигло стати реальним досвідом. Консервування порожнечі (аналіз відсутності чогось) — вельми невдячна справа, власне тому, хоч би яким наївним і дидактичним це було, варто говорити про засадничі речі процесу, який поки перебуває у стані, сказати б, — творчого хаосу.

Нагадаємо, що діалог — це не монолог чи низка монологів, а розмова за наявності іншого, де відповідь народжується тільки тоді, коли почули запитання, яке має бути чітко сформульованим. А жанрова розмитість сучасного мистецтва? На це опосередковано відповів ще Антон Чехов — згадаємо комедію кінця або ж переходу “Вишневий сад”, де всі персонажі перебувають у стані перманентного монологу, не чуючи іншого.

Вести діалог — це не просто дати висловитися одному, другому, третьому, а реалізувати системі навідиних запитань, щоб чітко з'ясувати думки й мотивації їхнього проголошення. Улюблений засіб Сократа, уживаний щодо опонента: ти сказав те і те, чи правильно я тебе зрозумів? (“Діалоги” Платона — підручник “діалогічного дискурсу”). Коли не дістаєш відповіді, імовірно, не було чіткого запитання й не визначено, хто ж адресат.

Є ще одне принципове правило живого театру як полігонної території діалогу: діалог не ведеться на ґрунті минулого знання, інформація народжується тут і зараз. Маємо на увазі, що діалог — це не повторення наперед завчених фраз, а механізм перетворення: старе відоме—невідоме—нове ві-

доме. Тому важить не “нагромаджене”, а те, що відбувається безпосередньо у процесі медіації, обміну думок — гармонізація смислових жестів на спільному полі різноманітних інтересів.

Діалог/полілог — це територія відкритості і щирості. Інакше як розмовляти і, зрештою, домовлятися? Звичайно, чому б не зібратися задля комфортних балачок між своїми, поливаючи елеєм на рани, спиртом на медалі чи вливаючи отруту у вуха? А ще для додаткового градусу запросити когось із протилежного табору — на роль жертвового цапа. Проте діалоги (якщо це діалоги/полілоги) організуються на паритетних засадах, тобто проблему мають уособлювати представники різних позицій, і спроба зняти напругу між ними означає своєрідний катарсис. До того ж цей катарсис або його фіаско годилося б зафіксувати в резолюції з планом дальших дій. І в цьому важливу роль має відігравати постать модератора, такого собі “Стіви Облонського”, без якого званий обід (читай — “круглий стіл”) не обід, а лише нудьга й мука дисонансів, а зі Стівом кожна людина, її думка, як звук в акорді, долучається

середовищі”, психологічно створює зацікавленість, відпружує атмосферу, усуває зайву шумову напругу, через яку нерідко людина не висловлюється, бо не може подолати бар'єр чужої, незнайомої території.

Не забуваймо, що креативні сили в нас дотепер, незважаючи на революційні струси, перебувають на культурній периферії, звідки в мейнстрім державної стратегії їх поки що ніхто не запрошував, як народ на Майдан, наприклад. Когось, звичайно, запрошували на раду... до різних кабінетів, що, до речі, нагадує демократизоване “злиття інформації” на кшталт: ми вас послухаємо, а висновки зробимо самі. Які вони робитимуть висновки — один Бог відає! Як там, у Миколи Куліша в “Мині Мазайлі”, — виявимо все українське, щоб потім його знищити... Даруйте за чорний гумор.

До речі, про території і простори. Організовувати “круглі столи” в залах зі сценою-коробкою означає наперед усунути можливість конструктивного енергообміну, бо такий фронтально структурований, закритий “імперський” простір підсвідомо орієнтує присутніх на

зразок: “чисті під'їзди будинків”. Бо суть навіть не в меті (бажано світлій і високій), а в тому, як ми до неї просуватимемося, тобто важить технологія руху.

Чи може євроінтеграція бути метою культури й соціуму? Чи варто інтегруватися у щось, що перебуває у стані присмерку? І чи не варто тут згадати сакраментальну фразу про “запарфумоване гниття старої Європи” (ідеться про відсутність пасіонарності західноєвропейського соціокультурного простору, потрібної для нового поступу)? Мова навіть не про сенс євроінтеграції, а про те, чи може напруга правити за мету. Це має вигляд: піди туди, не знаю куди.

Можна довго сперечатися про поняття... утім, ніхто про них сперечатися не буде, бо нема де. У країні, яка наміряється перебудувати політичну, економічну і соціокультурну системи (саме в такій послідовності, на жаль), тобто реалізувати нові принципи державотворення, функціонування громадянського суспільства, нові цінності культурного розвитку, вони ж стратегії, — тотально відсутня можливість інтелектуального енергообміну: ні тобі загальнонаці-

СИМУЛЯКРИ ДІАЛОГУ

Дещо про технології створення “кіл” і збирання “столів”

ся до іншої в омріяній гармонії. Модератор — не концертмейстер, а радше диригент. І, можливо, це здається дивним у нашому й дотепер аутичному громадянському суспільстві й мистецькому середовищі, але оркестр, якщо вже скористатися музичною термінологією, не грає без попереднього професійного знайомства диригента і музикантів, а також музикантів між собою. Не кажучи вже про партитуру.

А джаз, скаже хтось, ніби відсилаючи до згаданого вище “творчого хаосу”? Та джаз — це ж вищий пілотаж услухання в іншого! Нібито є формальною процедурою знайомства людей, що збираються разом для розв'язання спільної проблеми (і не думайте, що того знайомства між “знайомими” непотрібно, бо як часто ми вітаємося з кимсь, а потім питаємо в сусіда: “Це хто?”). Але таке відреконструювання людей, знане в “цивілізованому європейському

штучний пафос. І взагалі, з пафосом у країні ми вже добре перебрали. Майданам — майдани, а столам — столи. Різні масштаби диктують відповідний тип роботи, у випадку з останнім виміром, тобто столом, — конкретику. Наприклад, запросили вас до столу, на столі — пшик, а вам кажуть: частуйтеся, гості дорогі, не соромтеся... І створюють таку психоделічну атмосферу (образно кажучи, “ударять по арфах і бандурах” українських сантиментів), щоб цей віртуальний “бенкет духу” вам здавався стратегічним столом короля Артура.

Яка там послідовність тактичних дій! Ми тільки віртуозно бавимося поняттями, сенс яких давно забули: культура, українська ідея, духовні цінності... Що це означає для кожного з нас — на рівні персональної екзистенції, насамперед? Як, наприклад, можна вибудувати стратегію культури, не визначивши мети, — і що простіше, конкретніше — то краще? На

звичайних журналістів, не кажучи про те, що немає ЖОДНОЇ повноцінної телепрограми про культуру, а є лише телепрограми про театр. А про українське книговидання взагалі помовчимо — поберемо нерви.

Громадянське суспільство, позбавлене можливості саморефлексії! Тож про яку національну стратегію йдеться? Яких рецептів шукаємо? І яку інформацію збираємо в нашому українському гетто? Коли новітня гуманітарна, як і природнича, наука проголошує початок ери рухливих систем, у яких відбувається зміна не старих форм новими, а зміна принципів їхнього зародження і функціонування.

Своєю толерантністю, шляхетністю, щирістю й відкритістю на Майдані українці вразили цілий світ, і, насамперед, самих себе. Це ті питомі якості, котрих бракує в сучасному світі. Чому ж ми знову позачинялися в кабінетах, у футлярах посад і всіялких “крайніх хатах”, проводимо якісь формальні “круглі столи”, чатуємо на стільці і паралельно вибиваємо їх один із-під одного? Кого ми дуримо? Чому в нас така сильна інерція старих форм соціальної дезорганізації і психологічних настанов, до яких ми повернулися після Помаранчового інсайту? Може, ця суто українська, воляча якість — формотворча інертність, яку ми переносимо й на соціокультурне середовище, котре потребує саме творчої спонтанності, — є тим внутрішнім ворогом, таким потрібним для українця, щоб зрушити себе з мертвої точки “зачарованих кіл” своєї, волячої ж, історії.

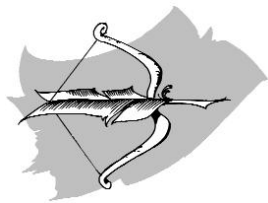
У Миколи Реріха є картина “Беда-проповідник” — стоїть сліпий бідак і розмовляє з камінням. Легенда твердить, що лінивий учень-поводир хотів поспати і сказав святому, що перед ним юрма людей. Беда довго промовляв до каміння, а коли учень відпочив, то сказав учителю, що можна помовчати, бо люди вже розійшлися. Святий замовк у смутку. І — диво! — у відповідь звідусіль пролунало “Амінь”.

Хіба не стратегема для нашої української культурної політики?

● Наталія ШЕВЧЕНКО

Фото Г. Оборської

ПАРКАНОМ УЖЕ ГОДІ ВІДГОРОДИТИСЬ

РЕФЛЕКСІЇ

“Дядю, дайте копійчку... Тьотю, ну дайте копійчку”, — мале, брудне, нічне... Ще не знає літер, а матючно — опанувало. Ще не вміє дбати про себе, але вже не буде голодне. Ми відводимо погляд, нам моторошно дивитись у його дорослі очі. Ми проходимо повз. Ми волеємо не помічати злодюжку. Ми кидаємо кілька копійок для вгамування власного сумління. Ми рикаємо: “Немає”, “Іди звідси”, “Зараз як дам!”, “Ах ти ж мале...” Ми будемо паркан: це не нами народжені діти, отже, — не наші. А вони шукають своєї правди, вершать своє правосуддя. Вони теж будують паркан.

Вони блукають вулицями, базарами, вокзалами, мешкають у підвалах, каналізаційних люках, під мостами... Залізнична станція Фастів часто стає свідком їхніх подорожей. Начальник станції Ігор Леонідович Грищенко каже, що безпритульних дітей, які подорожують електричками, побільшало. А нещодавно мали прикрість: циганка потрапила під потяг біля

станції Мотовилівка. Залишила трьох дітей — віком два, три і вісім років (їхній батько помер раніше). Жебрали вони в електричках. І хоч в Україні дітьми-сиротами опікуються аж сім державних установ, три дні діти жили в лінійному відділку міліції. Годували їх у ресторані, що при станції.

У лінійному відділку міліції станції Фастів кажуть, що на вулиці діти можуть жити від декількох днів до декількох років. Переважно це діти віком до 14 років. Вони залишають домівку, маючи 6—7 років. Але більшість дітей, затриманих на дільниці Фастів—Біла Церква—Миронівка (працюють на цій дільниці 120 співробітників органів внутрішніх справ), походять із звичайних сімей. Їх не б'ють, з них не знущаються, а тікають діти, бо прагнуть подорожувати, побачити інші місця. Меншою мірою затримують дітей, які тікають із родини через погані умови проживання. Такі діти не хочуть повертатися додому. А свої злочинні вчинки вважають нормальними, такими, що дозволяють вижити.

Після затримання в дитини

з'ясовують, звідки вона. Діти люблять прибрехати, тому всю інформацію ретельно перевіряють. Якщо дитина втекла, її повертають, якщо не має батьківської опіки або ж проблеми з родиною, долею дитини опікується відділ у справах неповнолітніх. Дитину виряджають у притулок і протягом трьох місяців збирають потрібну інформацію. Якщо з'ясовується, що батьків позбавлено батьківських прав, дитину доручають опікунам; якщо батьки ведуть неприйнятний спосіб життя, їх позбавляють батьківських прав. Далі дитину оформляють у дитячий будинок або інтернат. Якщо дитину всиновили, через таємницю всиновлення перевіряти такі сім'ї не можна. Тому доводиться спілкуватися з директорами дитячих садків, шкіл, із членами вуличних комітетів. Працівники відділу у справах неповнолітніх скаргяться, що найважча — це “робота з папірцями”: довідками, листами тощо.

Якщо дитина втікає знову, її знову намагаються повернути. Працівники лінійної міліції кажуть, що безпритульні діти цікавлять їх тільки як правопорушники. Скажі-

Ми не можемо відгородитися парканом від цієї проблеми. Ми не можемо відгородити парканом свою родину від цієї проблеми. Бо наші діти будуть дихати тим повітрям, яким дихають ці діти України. Наші діти будуть жити рано чи пізно тою мораллю, яка буде формуватися нашою громадою.

Віктор Ющенко, Президент України

мо, коли кладуть на рейки сторонні предмети, або коли, розважаючись, жбурляють в електричку камінням (найбільше на маршруті Київ—Фастів, особливо на Боровій). Дехто з працівників вважає, що змінити психологію безпритульних дітей не вдасться. Їх зіпсувала вулиця: багато з них уживають наркотичних речовин, алкогольних напоїв, нюхають клей, жебрають, крадуть, хуліганять (наприклад, б'ють скло в машинах). Якось у Фастові група семи-восьмирічних безпритульних хлопців напала на жінку в парку, сталося групове зґвалтування. Не слід чекати, доки діти підростуть і стануть повнолітніми злочинцями. Треба відроджувати сімейні цінності, удосконалювати систему виховання.

Тож хоч би якими зробила цих дітей вулиця, вони мають право на виховання в родині, на захист своїх прав та інтересів. Як сказав міністр сім'ї, молоді та спорту Юрій

Павленко: “Це дорослі приводять своїх дітей у притулки, відмовляються від їхнього виховання, це дорослі експлуатують дітей і живуть нажебраним коштом, знущаються над дітьми за принесені зі школи незадовільні оцінки, за непослух, підкидають щойно народжених малюків під двері чужих квартир, не хочуть слухати про те, які проблеми є у безпритульних і бездоглядних дітей в Україні”.

Хочемо того чи ні, але ми відповідальні за долю дітей, відповідальні, коли відводимо погляд, бо нам моторошно дивитись у їхні дорослі очі, коли проходимо повз, коли волеємо не помічати злодюжок, коли кидаємо кілька копійок для вгамування власного сумління, коли рикаємо: “Немає”, “Іди звідси”, “Зараз як дам!”, “Ах ти ж мале...” , коли будують паркан, бо це не нами народжені діти, отже — не наші. А вони шукають своєї правди, вершать своє правосуддя. Вони теж будують паркан...

БУДНІ ВІДВАЖНИХ

— *Пані Ірино, кому належала ініціатива взяти дітей на виховання?*

— Таке бажання виникло в нас обох. Кілька років тому (мені тоді минув двадцять перший, ми мали Анюту, і я була вагітна Андрійком), знайомий запропонував нам попрацювати в Центрі соціальної реабілітації у Брусиліві. Центр потребував сім'ї, яка б доглядала дітей. Коли ми звернулися до директора, виявилось — діти досить дорослі: віком тринадцять-п'ятнадцять років. Пам'ятаю, сказала чоловікові, що боюся. Але ми поїхали подивитися. І коли побачили, як дітей доглядають сусіди, почули матюки, — не змогли відвернутися від дітей. Діти виявилися дуже важкими. До того, як потрапити в Центр, вони мешкали на вулиці: ночували, де доведеться, нюхали клей. Невиховані, жадібні, ледачі. Ми не відмежовувалися від них: їли разом, прагнули потоваришувати. Ми з чоловіком — люди богомільні, відвідуємо баптистську церкву. І ми привчали дітей молитися разом із нами. Я вигадала гру, щоб вони мали стимул працювати: за виконану роботу (прибрати в кімнаті, застелити ліжко тощо) вони здобували бали. Коли ж до Центру привозили подарунки, діти отримували їх згідно з кількістю балів. Цікаво було за ними спостерігати... А потім я народила сина. Андрійко мав серйозні проблеми зі здоров'ям. І коли я повернулася з ним із лікарні, багато часу мусила приділяти дитині. Але роботи в Центрі не полишала. Діти бачили, як я мучилась із сином. Ніколи не забуду, як мій вихованець підійшов і сказав: “Тьотю Іро, я не хочу більше працювати за бали. Я хочу жити, як у сім'ї”. Уже тоді я зрозуміла, як потрібна таким дітям родина. Однак ми були змушені покинути роботу в Центрі й повернутися додому. Одна дівчинка, Юля, відмовилася жити без нас у Центрі. Ми взяли її з собою. Зараз

ВЕЛИКА РОДИНА

Шістнадцятирічному Сергієві, п'ятнадцятирічній Юлі, чотирнадцятирічній Жені та п'ятнадцятирічній Галі пощастило. Вони мають сім'ю. У нас такі родини називають дитячими будинками сімейного типу. Тато й мама — так називають вихованці Петра та Ірину Цибульських — узяли дітей із лікарні. Крім узятих рік тому на виховання дітей, батьки мають ще й чотирьох своїх: дев'ятирічну Ганну, шестирічного Андрійка, чотирирічного Павла та дворічну Лілю. Мешкає велика родина у селі Фастівець Фастівського району Київської області.

вона вже одружена, ходить у церкву. Юля забрала до себе від матері, яка пиячить, трьох сестер. Вони із чоловіком теж прагнуть створити дитячий будинок сімейного типу.

— *Як починалося створення дитячого будинку сімейного типу?*

— Ми звернулися у фастівський відділ сім'ї та молоді. Потім протягом 2—3 років працювали із психологом, проходили тестуван-

ня, відвідували курси, семінари. Дітей ми не обирали. Ми молилися. І всіх дітей нам запропонували. Юлі і Жені — брат із сестрою. Їхня мати померла, а батька позбавили батьківських прав. Сергієві батьки теж позбавлені батьківських прав, а Галю (вона сирота) ми взяли з дитячого будинку, що на Білках. Наш будинок у селі, меблі, посуд придбала англійська органі-

зація “Надія та житло для дітей” (“Hope and Homes for Children”) в Україні. Будинок був неновий (він будувався під дачу) і потребував ремонту. На день Святого Миколая нас запросили в Київ і вручили ключі.

— *Пане Петре, будинок потребує ремонту?*

— Нам так і не переробили каналізації. Діти змушені ходити в туалет, що надворі. Маємо проблеми з вікнами. Рами нікудишні. Їх слід замінити. У деяких кімнатах вікна погано зачиняються. А котел установили слабкий. Узимку тут холодно. Ми хочемо вести господарство, але сарай хоч і обіцяли побудувати, так і не побудували. Не маємо і хорошого погребу. Той, що під будинком, — теплий. Овочі, які вирощуємо з дітьми, зберігати там не можемо, а переробити його я теж не можу, адже тоді холодно буде в хаті. Ми хотіли викупити погріб у колгоспу. Зверталися до голови колгоспу, але нам не продали. Хотіли придбати незайняту (колишню колгоспну) землю. Земля поряд із нашим будинком. Нам її не продали, але, спасибі, неофіційно дали покористуватися. Ми ж не можемо засадити всю землю, що зараз маємо. Дітям потрібний майданчик для ігор. Але найгірше те, що саме через холодне приміщен-

ня не можемо взяти на виховання ще дітей. Будинок, самі бачите, великий. Кошти на ремонт потрібні чималі. (Від себе додам: крім іншого родина потребує машини).

— *А Ви хочете взяти ще дітей на виховання?*

— Так, як мінімум ще двох. Мені дуже боляче, що діти живуть в інтернаті, у тому інкубаторі. Їм потрібна справжня сім'я, любов і увага. Пам'ятаю, коли хворів мій син, як я хвилювався за нього, скільки батьківської турботи він потребував. А хто перейматиметься цими дітьми? Хто попіклується про них? Я не уявляю дитини без батька й матері. Так не повинно бути. Діти мають вчитися жити в сім'ї, скуповуватися, готувати їжу, дотримувати порядку. Наші діти вчать допомагати по дому, працювати на городі. Вони знають: якщо ми не посадимо город, то не прогодуємося.

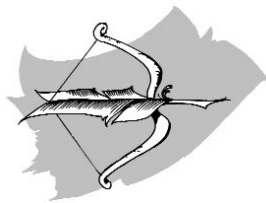
— *У Вас гарні клумби біля будинку...*

— Клумби робив я сам. Тут після ремонту були сміття, щебінь, бур'яни. Я зняв цей шар ґрунту, вивіз тачкою. Траншею прокопав, навозив землі й насадив квітів.

— *Ви мешкаєте в селі рік. Як ставляться односельці до Вашої великої родини?*

— Сусіди допомагають. Коли

ЗАСОБИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ ЗНАЙДЕНО?

Наприкінці червня цього року мер Києва Олександр Омельченко пообіцяв створити в кожному районі столиці дитячі будинки сімейного типу. Такі заклади в нашій країні існують майже 16 років, але, на жаль, активність влади у цій галузі виявилася лише тепер. І якщо вчинок Олександри Деревської з Ромнів, яка у воєнні та повоєнні часи стала матір'ю для 48 дітей різних національностей, називають подвигом, то сім'ї, які в наш час намагаються подарувати сиротам батьківську любов і опіку, теж героїчні (йдеться не про тих, хто коштом сирітства заробляє на нову квартиру!). Важко оформити належні документи, знайти приміщення, кошти, щоб прогодувати й вивчити цих дітей. Крім того, діти психологічно не готові до проживання в сім'ї, для них це — втрата волі й безпеки, хоч вулиця теж не дає цього. Тому потрібні спеціальні курси для дорослих, які наважилися стати батьками для таких дітей.

Міністр у справах сім'ї, молоді та спорту Юрій Павленко на одному з засідань ВР України звинуватив у безпритульності дітей дорослих, які “приводять своїх дітей у притулки, відмовляються від їх виховання, експлуатують дітей і живуть за нажебрані ними кошти”. Але ж є інші дорослі, які готові опі-

ВЛАДА І ДІТИ

куватися такими дітьми, однак без допомоги влади їм це важко зробити. Під час “круглого столу” “З любов'ю та турботою до дітей” (9 червня 2005 р.) Президент України поставив перед центральними органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування завдання здійснити системні зміни у розв'язанні проблеми безпритульності, а на початку цього тижня видав Указ “Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей”. Регіонам обіцяють виділити кошти, і хоча наразі все обмежується розробленим планів, Юлія Тимошенко заявила, що на боротьбу з дитячою безпритульністю буде виділено не лише 70 млн. грн., а ще й додатково 30 млн. грн. резервного фонду.

Крім того, існують програми, якими опікуються іноземці. Так, програма “Родина для дитини”, мета якої — впровадження сімейних форм виховання у трьох областях України (Дніпропетровський, Київський та Черкаський), фінансується АМР США й реалізується організацією “Холт Інтернешнл” і Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Можливо, завдяки комплексному підходові проблему безпритульних дітей у нашій країні таки розв'яжуть, хоча практика добрих намірів свідчить, що фінанси — це лише півсправи, потрібна система, яка могла б контролювати створення й фінансування таких дитячих будинків.

● **Марія КРИШТОПА**

рік тому ми шойно приїхали, то не мали інвентарю для роботи по дому. Позичали в сусідів. Через дорогу мешкають заможні люди. Я думаю, до них гої ї потякаться, але вони нам завжди допомагають. Інструмент позичали, розсаду дали. Обіцяли дати й гарний сорт полуниці. Ми хочемо вирощувати полуниці для дітей.

— *А у школі?*

— У школі теж добре ставлення.

Ми на потреби школи не здаємо грошей, але час від часу 5—10 гривень дітям таки даємо, щоб вони не почували себе гіршими від інших. Намагаємося й одяг гарний купувати, щоб розмов зайвих не було.

— *Скільки держава виплачує на дитину?*

— Ми маємо 8 гривень на дитину в день. Раніше мали б. Раз або двічі на рік виділяють додаткові кошти. А ми з Ірою отримуємо близько 600 гривень на двох як батьки-вихователі. Цим коштом не тільки продукти треба купити, а й одягнути дітей (особливо дорогий зимовий одяг), зібрати їх до школи. Потрібно купити мийні засоби. Буває, щось зламається. А зараз пора консервації йде... На своїх чотирьох дітей ми нічого не отримуємо, а їх теж і годувати, і одягати потрібно. Дуже важко нам було минулого року. Через проблеми з вікнами було холодно, Іра із сином лежала в лікарні, потрібні були кошти. Звичайно, ми могли поставити ультиматум: або дайте грошей, або заберіть дітей. Али ми знали, що все в руках Господніх. Я почав шукати роботу. Оскільки в селі роботи немає, поїхав працювати в інше місце. Але від нашого села до місця роботи дуже важко й довго діставатися. Роботу мусив залишити. Нещодавно дружина знайшла роботу у Фастівській друкарні. Діти бачать, як ми дбаємо про них, і цінують це. Ми вдячні нашому керівництву: обласному управлінню, районному, особливо пані Береговій, яка ніколи не відмовляла в допомозі й підтримувала як могла.

Ми дуже сподіваємося на програму Анатолія Кінаха. Він запропонував сім'ям, які взяли на виховання дітей, створити свій родинний бізнес. Я вмію вирощувати гриби. Хочу навчити цієї справи дітей. Нашим знайомим, які теж виховують дітей, уже купили міні-пекарню. Добре, якщо цей проект реалізується.

— *Ви досить молоді батьки, але ревно опікуєтесь дітьми...*

— Наше дитинство, моє й Іринине, не було легким. Ми хочемо дати дітям любов і турботу, якої вони потребують.

— *Пані Ірино, коли Ви взяли дітей на виховання, чи були в них проблеми з адаптацією? Діти з різних сімей, і своїх дітей Ви мали...*

— Звичайно, спочатку було нелегко. Але ми з чоловіком прагнули створити теплу атмосферу. Ми не хотіли, щоб у нашому домі діти почувалися чужими. Усі вони тут на рівних правах. Сергій, наприклад, завжди життєрадісний. Коли я дивлюся на нього, відпочиваю душею. Він цього не знає, але хоч би як я стомилася, мені завжди легшає, коли бачу його усмішку. Юлія й Женя спочатку були відлюдькуватими й похмурими. Вони звикли жити вдвох, а тут дитячий плач. Наша Юлія, до речі, дуже добре навчається, претендує на золоту медаль. Дуже хотілося б, щоб продовжила навчання. Галя — спокійна, лагідна. Вона любить нянчитися з Лілею: носить її на руках, перевдягає, бавиться з нею.

— *Пане Петре, зараз діти живуть із вами. Де вони мешкатимуть, коли сягнуть повноліття? Як держава розв'язе цю проблему?*

— Раніше держава не опікувалася цим питанням. Зараз Юлія й Женя мають пенсію. Ми зберігаємо її для них у банку. У них є особовий рахунок. Тому, коли виростуть, матимуть власні кошти. А ми, якщо організуємо свій бізнес, придбаємо дітям якийсь будиночок. А коли вони житимуть окремо, приїждитимуть до нас. Для нас вони — рідні.

ДІМ, ДЕ ЄДНАЮТЬСЯ СЕРЦЯ

Проблему порятунку безпритульних дітей можна розв'язувати по-різному. Працівники Центру соціальної опіки дитини при Міжнародній благодійній фундації “Отчий Дім”, заснованій Романом Корнійком, пропонують свій варіант, підкріплений досвідом і хорошими результатами...

Створення фундації сягає 1996 року, коли Роман Корнійко, відчувши Боже покликання, став годувати безпритульних дітей, що жебрали й бродяжили, міняючи подані бутерброди на клей, випарами якого вони дихали. Діти стали впізнавати його, товаришувати з ним. Незабаром постала потреба у приміщенні, де можна було б зібрати дітей. Із Божої ласки почали орендувати двокімнатну квартиру на Борщагівці. Дітей запрошували на ту квартиру, мили й годували. Згодом в одній кімнаті зробили велике триповерхове ліжко, і діти змогли тут ночувати. З часом придбали будинок, оформивши його як приватну власність Романа Івановича Корнійка (він на той час навіть не мав власного житла). Будували цей дім цілий рік. Діти на той час жили в орендованому дитячому садку. У 2000 році діти перейшли у збудоване приміщення в Петровському (Києво-Святошинський район Київської області). На сьогодні тут виховують 70 дітей. Центр має свої філії в різних точках України.

Сергій Довбуш став директором Центру нещодавно. До того працював у Маріуполі, де був засновником такого самого Центру. Працював і вихователем в інтернаті, проводив (факультативно) уроки моральності. “Я не міг спокійно дивитися на голодних і обтріпаних дітей, що вештаються підвалами, і став працювати з ними. Не всім це було до вподоби. Кримінальні кола Маріуполя ледь не вбили мене. Можновладці дивилися на нас як на хворих, сектантів. Не давали приміщення. Ми були поза правовим полем. Навіть служителі церкви нас не розуміли. Так минуло три роки. Попри всі намагання справа не рушила з місця. А після того, як у 1998 році я балотувався до Верховної Ради України, за мною почали стежити. Я стомився від усього. Тож коли мені з родиною запропонували виїхати до Сполучених Штатів Америки, ми з дружиною вирішили пристати на цю пропозицію. Ми молилися, чекаючи відповіді від Господа. Але за два тижні сталося диво: зателефонувала якась пані і запропонувала орендувати в неї під дитячий будинок приміщення колишнього санаторію. Церква в Маріуполі викупила це приміщення, ремонт зробив металургійний комбінат, і ми змогли вивести дітей із підвалів. Щоправда, ми не мали належного фінансування: півроку діти спали на матрацах, їли “Мівіну” на сніданок, обід і вечерю. Полегшало, коли після відповідної вказівки Президента Л. Д. Кучми мер міста Ю. Хотлубей зобов'язав міську Раду опла-

чувати всі стосовні до Центру комунальні послуги. По сьогодні, уже 6 років, міськрада оплачує комунальні послуги”.

МБФ “Отчий Дім” теж не має постійного спонсора, існує на пожертви людей з різних країн, зазначає пан Довбуш. І тому тут радо приймають допомогу всіх небайдужих (08141, Київська обл., Києво-Святошинський р-н, с. Петровське, вул. Петровського, 118. Телефон: (044) 4698416, факс: (044) 9861852. E-mail: otchiy_dim@ukr.net, www.otchiy-dim.org).

Сергій Довбуш розповідає, що діти в Центрі — різні. Кожне має свою історію. Ось одна з них: “Ми поклопоталися, щоб позбавили батьківських прав батька, чотирнадцятирічний син якого 6 років жив на вокзалі й тільки 1 рік навчався у школі. А меншого сина батько возив у інвалідній колясці, змушуючи жебракувати. Хлопчик міг вставати з коляски лише у визначені години й на певний час. Не міг бавитися з однолітками, спілкуватися з іншими”.

Для того, щоб розуміти дітей і мати до кожної дитини індивідуальний підхід, в “Отчому Домі” створено низку відділів. Спочатку налагоджують стосунки з дітьми, що живуть на вулиці. Працівники відділу, яким керує Сергій Лібовець, регулярно приносять безпритульним дітям їжу, одяг, надають першу медичну допомогу. Головне — дітей не доправляють силоміць у Центр, а спілкуються з ними, намагаються пояснити їм неправильність мандрівного життя. Улітку на Троєщині для таких дітей працює реабілітаційний табір “Острів скарбів”. Близько сорока дітей щоліта живуть у наметовому містечку, опановуючи іншу модель поведінки й спілкування. Працівники Центру збирають інформацію про дітей, і по закінченні перебування в таборі дітям, позбавленим батьківського піклування й можливостей жити вдома, пропонують їхати в Центр соціальної опіки, а тим, хто втік із дому чи дитячих будинків, повернутися. У Центрі соціальної опіки діти лікуються, здобувають освіту. “Часто буває так: дітям 12—13 років, а вони не мають освіти, — розповідає Сергій Довбуш, — ось чому ми не тільки віддаємо дітей у місцеву школу, але й запрошуємо зі школи вчителів для індивідуальних занять. Працюють у нас і свої вчителі”.

Крім реабілітації, діти мають відпочинок. Наприклад, цього року діти поїхали на три тижні до Криму. Там споруджується база МБФ “Отчий Дім”.

Є в Центрі свій юрист. Він надає кваліфіковану допомогу — зокрема й тоді, коли постає питання про майбутнє дітей. Власність дитини намагаються залишити за дитиною, і тому, вийшовши із Центру, вихованці мають де прихилити голову. А для тих, хто позбавлений

ДОСВІД

спадщини, створено гуртожиток. У Центрі діє драматичний гурток, є бібліотека, комп'ютерний клас.

Рушійними силами виховання тут вважають любов і дисципліну, вчать дітей шанувати церкву. Як християни, працівники Центру вчать дітей попри все пережити любити своїх батьків: батьків не обирають...

А для того, щоб діти мали справжню родину, 2003 року Центр започаткував програму сімейного виховання. В окремому приміщенні, збудованому на території Центру, були облаштовані квартири для родин, які беруть на виховання дітей, позбавлених батьківської турботи й піклування. Кожній із таких родин допомагає гувернантка. Крім того, сім'я завжди може розраховувати на допомогу лікаря й педагога. Поклавши собі взяти дітей на виховання, батьки мають набути досвіду роботи, попрацювавши вихователями в Центрі.

Пан Довбуш розповідає, що сьогодні вихованці Центру прагнуть створити власні будинки сімейного типу. А поки що сімей, які взяли дітей на виховання, п'ять. Крім узятих на виховання дітей (таких зазвичай вісім—дев'ять), батьки-вихователі мають ще й власних. Так, Роман і Галина Байрамови мають двох власних дітей (чотирнадцятирічну Ганну й дворічного Максима) і вісьмох, узятих на виховання. За освітою батьки — учителі російської мови й літератури. Пан Роман працює в Центрі, пані Галина до того, як пішла у відпустку у зв'язку з народженням дитини, працювала інспектором з охорони дитинства Києво-Святошинського району. Минулого року родина Байрамових випустила деякого зі своїх вихованців у доросле життя. Вони тепер мешкають окремо, але приїжджають у гості, телефонують. Батьки розповідають, що з вихованцями попервах було непросто: узяти їх уже дорослими — віком вісімнадцять і шістнадцять років. Дитинства вони не мали. “Діти не знали, що це таке — жити в сім'ї. Вони були шоковані, коли мій чоловік поцілував мене. Для них це дивно”, — розповідає пані Галина. “Наша мета, — каже пан Роман, — дати дітям упевненість у майбутньому”.

“Отчий Дім” дбає не тільки про дітей, даруючи їм родину, але й про батьків, які вирішили взяти дітей у свою сім'ю. Програма сімейного виховання передбачає двічі на рік, улітку й узимку, відпочинок батьків протягом 10—14 днів. Цієї зими батьки-вихователі відпочивали в Карпатах.

Дитину із Центру можна всиновити. Адже дати дитині не тільки утримання й освіту, але також духовне виховання і родину — головне завдання Міжнародної благодійної фундації “Отчий Дім”.

Для керівників дитячих центрів у “Отчому Домі” призначено спеціальні навчальні програми, для вихователів, юристів і бухгалтерів — спеціалізовані семінари. Діє навчальний центр.

Відвідавши Центр соціальної опіки дитини при Міжнародній благодійній фундації “Отчий Дім”, розумієш: комплексний підхід до розв'язання проблеми порятунку безпритульних дітей дає можливість підтримати дитину на всіх етапах її становлення, повернути дітей на праведну дорогу, змінити їх світогляд. І головне: ці діти — такі самі, як і ті, що мають батьків. Усі діти прагнуть любові й піклування, мріють здобути освіту й мати хорошу роботу, створити щасливу родину. Допомогти їм у цьому — шляхетна місія дорослих.

● Матеріали підготувала **Ольга СКРИПКІНА**

КРОКУЄМО ЛІВОЮ

Перший з'їзд президентської партії "Народний Союз "Наша Україна", який відбувся в Києві 9 липня 2005 року, привернув до себе значну увагу: і політиків, і громадськість цікавило, чи відвідає Президент України це зібрання, і що він скаже своїм однопартійцям. Знайшлися люди, які переконали Главу держави, що і йому, і Україні буде вигідніше, коли Президент буде ще й патроном партії.

Аби не давати додаткових підстав для поширення думок про номінальну природу партії, її фактичні керівники (Петро Порошенко, Роман Безсмертний, Юрій Єхануров та Микола Мартиненко) вирішили не демонструвати сили й не збирати з'їзду в Палаці "Україна", й обрали історичний актовий зал Київської політехніки.

Умовна скромність не затушувала того факту, що це з'їзд партії особливої на українській політичній сцені. Це засвідчували численні іноземні автомобілі та розкішні автобуси, що привезли делегатів із областей: навряд чи може собі таке дозволити партія, яка виростає з народних мас. Це засвідчувала переважно російськомовна атмосфера кулуарів, що нагадувала з'їзди НДП, коли та партія була провладна чи, врешті-решт, пишні з'їзди СДПУ(о). Тому не є риторичним питання: що в нас змінилося внаслідок зміни влади?

Це питання пролунало і на з'їзді НСНУ. Була відповідь-виправдання: нова влада надто мало при владі, рано говорити про реальні зміни. Стрілки відповідальності перекладали на уряд, мовляв, окремі його члени, замість того, щоб працювати, "піарять" себе. Ще тривожнішими від того переведення стрілок і пошуку ворогів серед членів колишньої коаліції "Сила народу" були перманентні нагадування, що НСНУ — особлива партія, з особливим потенціалом та особливими завданнями...

Тому голова Національної спілки письменників Володимир Яворівський сказав, що нині українці мають чи не останній даний долею шанс збудувати державу, якої прагне українська душа. Він провів президентське оточення не блокувати правди на шляху до Президента. Звертаючись до цього оточення, яке нині є головним ядром НСНУ, голова письменницької спілки сказав: "Хлопці, ви не взяли Бога за бороду. Я переконаний, що в оточенні Президента мають бути моральні авторитети української нації, а не ті чиновники, із яких хтось дав більше грошей на вибори, а хтось менше". Однак іронічні посмішки, які після тих слів заграли на вустах членів президії з'їзду, змушують припустити, що їх філософія шляху до перемоги є іншою.

Президія НСНУ — Юрій Єхануров, Петро Порошенко, Роман Безсмертний, Микола Мартиненко — явно когось очікували. Скромний виступ голови Ради партії Романа Безсмертного означав, що страте-

гію заявить почесний голова партії Віктор Ющенко. Так і сталося.

Президент України побажав НСНУ довгої дороги в політиці і сказав, що в залі сидять представники тієї сили, яка не програвала. А ще Глава держави назвав основні виклики, які нині стоять перед державою і на які мають відповідати представники НСНУ. За словами Віктора Ющенка, перші кроки, які було обіцяно під час Помаранчевої революції, уже зроблено. Внесено зміни до державного бюджету на 2005 рік і збільшено соціальні виплати. Відбулася детінізація економіки, і нині вже через бюджет розподіляються 32 відсотки національного продукту (за попередньої влади цей показник становив 27 %). Президент України навів приклад Польщі, де публічно розподіляється 47 % фінансів держави.

Фото Г. Оборської

ПРОПРЕЗИДЕНТСЬКА ПАРТІЯ ПІДЕ НА ВИБОРИ БЕЗ ПРАВОВОГО БЛОКУ?

Фото Г. Оборської

Однак це були перші кроки, зазначив Президент. У другому півріччі нинішнього року слід здійснити структурні зміни в економіці. Для цього необхідно здійснити реформи в будівництві, у житловому господарстві, провести судову реформу, заявив В. Ющенко. Також Глава держави згадав, що потрібно розпочати й територіально-адміністративну реформу. І, по суті, зобов'язав членів НСНУ виступати активними роз'яснювачами цих реформ і діяти до кожного села, створивши там свої структури.

Кучмівське кредо: "Буде економіка — буде все" — десятич разів довело свою хибність. Президент України В. А. Ющенко велику увагу приділив гуманітарним проблемам. Зокрема він зосередився на створенні в Україні українського інформаційного простору. За словами Глави держави, нині інформаційний простір лише на 25 % український, і тут потрібна активна праця, зокрема членів Національної ради з питань радіо та телебачення.

Неоднозначно, зокрема в журналістському середовищі, було сприйнято фразу Віктора Ющенка про потребу виховання касті незалежних журналістів. У "Великому тлумачному словнику сучасної української мови" з приводу касті читаємо: "Замкнена суспільна гру-

па, що зберігає свою відокремленість і привілеї. В Індії та інших країнах Сходу — замкнена суспільна група, члени якої зв'язані походженням, заняттям та своїм правовим станом".

Виходячи із цього тлумачення, бачимо, що за часів президентства Леоніда Кучми в журналістському середовищі влада створювала касту, які за службу їй мали відповідні привілеї. І багато з них були навіть незалежними. Звичайно, не у своєму підході до проблем, а щодо державної мови, совісті і моралі.

Усе це Віктор Ющенко піддав гострій критиці під час подій листопада—грудня 2004 року. Чому ж його вабить творення відповідно вихованої "касти" журналістів? Адже незалежними журналістами стають унаслідок уміння обстоювати свою позицію, дотримуючи фундаментальної засади журналістики — рівності сторін.

Також Віктор Ющенко наголосив, що він хоче, аби партійні організації очолювали суперавторитетні люди, а невдах і злочинців не потрібно вести під прапори НСНУ.

Деякі політологи виступили Президентом на з'їзді НСНУ назвали першим стратегічним виступом Президента, у якому він висловив свою думку щодо того, як має розвиватися країна у всіх сферах жит-

тя, у всіх основних напрямках.

Проте головним питанням з'їзду НСНУ мало бути проголошення звернення щодо участі в парламентських виборах 2006 року. "Сьогодні саме той момент, коли від нас вимагають відповіді на питання про ситуацію довкола виборчої коаліції. Ось уже півроку, як ми очікуємо відповіді на слова почесного голови партії, Президента України Віктора Ющенка щодо необхідності створення передвиборної коаліції у складі трьох політичних сил", — сказав Роман Безсмертний.

"Зрозуміло, що паротягом такої коаліції повинні стати "Народний Союз "Наша Україна", а також група партій, які входять до Блоку Юлії Тимошенко", — зазначив на з'їзді голова Ради партії Роман Безсмертний. Він також закликав НСНУ продовжувати діалог із Народною партією Володимира Литвина, незважаючи на те, що "з регіонів надходять найкритичніші зауваження щодо складу Народної партії". У виступі Президента України не було чіткого визначення щодо формату участі НСНУ у виборах. Правда, знову було сказано про БЮТ і Народну партію Володимира Литвина. Вже не було критики на адресу НРУ, УНП і ПРП щодо їхньої позиції, яка звучала у виступі Віктора Ющенка на установчому з'їзді НСНУ у березні.

Навпаки, виник дещо несподіваний поворот: керівництво НСНУ і делегати з'їзду отримали чітку позицію щодо участі у виборах 2006 року від голови НРУ і міністра закордонних справ Бориса Тарасюка. У зверненні до делегатів з'їзду НСНУ від партії "Батьківщина" Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко, Народного Руху України, партії "Реформи і Порядок" Віктора Пинзеника, Української Народної Пар-

тії Юрія Костенка було висловлено готовність створення єдиного виборчого блоку з єдиним виборчим списком для отримання конституційної більшості в наступному складі Верховної Ради.

Представники "Народного Союзу "Наша Україна" Петро Порошенко, Юрій Єхануров і Роман Безсмертний не погодилися із цією пропозицією, і з'їзд проголосував своє звернення до побратимів про створення широкого об'єднання на парламентських виборах 2006 року. Під час цих голосувань, які відбувалися без дискусій, Президента в залі вже не було. Тому, витлумачуючи звернення "чотирьох" до НСНУ, Юрій Єхануров назвав його "новим форматом Блоку Юлії Тимошенко".

Прем'єр-міністр по-іншому дивився на цю проблему. 10 липня сказав в інтерв'ю, що не бачить потреби знову об'єднуватися з виборчим блоком, який вигравала на виборах, і що він хотів би, щоб ця коаліція перемогла у виборах. І тоді буде чотири роки спільної, ефективної командної роботи уряду, парламенту, Президента.

Можна тільки здогадуватися, чи знав Віктор Ющенко про всі ці колізії, які виникнуть щодо виборчих утворень на парламентських виборах. Хоч варто зазначити, що з юридичного погляду Президент не може очолювати виборчий список на парламентських виборах. Проте голова Ради "Народного Союзу "Наша Україна" Роман Безсмертний повсюдно твердить, що Віктор Ющенко все-таки очолюватиме партійний список на виборах. Логічніше, щоб виборчий список очолював Прем'єр-міністр Юлія Тимошенко. Але оточення Президента й особливо Петро Порошенко побоюється Прем'єр-міністра. Тому нині вже можна говорити про створення правового блоку політичних сил на чолі з Юлією Тимошенко. Як розвиватимуться події в майбутньому, досить важко спрогнозувати, але вже нині можна припустити, що самостійний похід на вибори 2006 року не дасть НСНУ великих дивідендів.

Спікер парламенту і голова Народної партії Володимир Литвин, відповідаючи на запитання про формат участі у виборчій кампанії, сказав: "Судячи з того, що відбулося на з'їзді НСНУ, можна прогнозувати, що того блоку у варіанті, запропонованому Президентом, уже не буде. Оскільки вже вималюється два провладних блоки. Один — НСНУ і другий — на чолі з Юлією Тимошенко. Що до мене особисто, то я готовий до переговорів, і ми продовжуємо діалог з Президентом України, а далі життя покаже..."

● **Галина ЛЕВИЦЬКА,**
власний кореспондент "ЗВУ" у Києві

ЗАКОНОПРОЕКТ

На думку авторів законопроекту, законодавче врегулювання принципів кадрової політики в Україні — це один із першочергових заходів на шляху до стабільності в державі, бо недосконалість чинного механізму формування центральних і регіональних органів державної влади негативно позначається на політичній ситуації в Україні.

У новому проекті закону передбачено певну процедуру призначення високих службових осіб. Кожна кандидатура проходить через обговорення у профільних комітетах Верховної Ради, яке є максимально відкритим для громад-

КАДРОВА ПОЛІТИКА — ПЕРШОЧЕРГОВЕ ЗАВДАННЯ

6 липня голова Української Народної Партії Юрій Костенко разом зі своїм заступником Антоном Бутейком та народним депутатом України Миколою Сидоренком на пресконференції в УНІАН повідомили представникам засобів масової інформації, що ними розроблено й передано на розгляд до комітетів ВР украї потрібний на сьогодні законопроект — "Про політичних посадових осіб в органах державної влади в Україні".

ськості. На думку авторів, варто вдатися до послуг Служби безпеки України щодо інформації про кандидатів, як це ведеться в ряді демократичних країн. Але останнє слово залишається за Президентом України, Головою Верховної Ради та іншими керівниками держави. Ці заходи потрібні, аби до високих крісел не потрапляли ті, хто має

"специфічні плями" в біографії або ж недостатню кваліфікацію. Уся інформація про кандидатів на державну посаду має бути доступною громадськості, на чий дорадчий голос треба зважати.

Крім того, професійна кар'єра деяких владців не повинна залежати від коаліційної угоди. Це стосується, зокрема, посади Голови На-

ціонального банку України.

Автори законопроекту сподіваються, що їхнє дітище витримає належний розгляд і незабаром стане законом. Журналістів закликали взяти під контроль проходження законопроекту і своєчасно інформувати про нього українське суспільство.

● **Радміла КОРЖ**

ПАРЛАМЕНТ

Останній тиждень засідання сьомої сесії Верховної Ради українці могли спостерігати за цікавим, але не вельми цивілізованим, видовищем: у парламенті розглядали подані урядом законопроекти, потрібні для того, щоб Україна вступила до СОТ. Цього року. Ухвалення законів ознаменувалося великим непорозумінням, вульгарними бійками, “музичним супроводом” невгамовного верещання сирен. Новітньою “опозицією”, що склалася з головних противників вступу України до СОТ — комуністів, до яких приєдналися фракції СДПУ(о) і “Регіонів України”, — перетворено апаратури на тисячі евро. Та ще й осоромилися перед президентом ПАРЄ.

Ліпше за всіх, звісно, прокоментував подію Президент України Віктор Ющенко: “Усі цивілізовані країни проводять реформи нормально. А ми через чотирнадцять законів ледве парламенту не підпалили”.

Утім, незважаючи на шалений спротив, не всі, але достатню кількість потрібних законів було ухвалено.

Вступу найближчим часом до Світової організації торгівлі вимагає від України об’єктивний розви-

ОПТИМІСТИЧНА ТРАГЕДІЯ

ток нашої держави як демократичної, цивілізованої європейської країни. На сьогодні зі 191 країни, які є членами Організації Об’єднаних Націй, 143 — члени СОТ. Товарообіг цих країн у загальному світовому обігу становить 95 %, і тільки 5 % обігу припадає на країни, що перебувають поза цією організацією. Заявки для вступу подали також Росія і Білорусь. Що більше, наш північний сусід страх як боїться, щоб Україна не ввійшла до складу СОТ раніше за нього. Бо такі матимемо переваги та переваги на економічних переговорах. Тож не так важко зрозуміти, звідки вітер дме в комуністичні вітрила...

Інша річ, що крім неодноразово оприлюднених і Президентом, і Прем’єром, і членами уряду переваг СОТівського статусу України у формі приросту ВВП, відкритих світових ринків для українських товарів, зростання експорту й наповнення бюджету — існують контраргументи опонентів: можливе підвищення цін і складнощі в галузях автомобілебудування, металургії та агропромислового комплексу. Як усякий перехідний період, зміни в економіці спричинять кризу — на

рік або більше. Це визнають і Президент, і урядовці. Отже, треба буде перетерпіти. Чи згодиться на це добряче виснажений народ України, і чи не спричинить це різкого падіння довіри до нової влади під час майбутніх парламентських виборів — питання особливе. Розуміння моменту вимагає високої свідомості від виборців. Чого сьогодні важко зажадати від нашого поляризованого суспільства. Баталії в парламенті ще раз нагадали, що передвиборна кампанія вже почалась, і буде вона не менш жорстокою, ніж на виборах попередніх. Уживатимуть і цивілізованих засобів боротьби, і нецивілізованих інструментів. Хто як буде їх застосовувати, з’ясувалося вже минулого тижня в заявах непримиренних опонентів — Юлії Тимошенко та Петра Симоненка. Пані Прем’єр-міністр запросила лідера комуністів до публічної дискусії з приводу доцільності вступу до СОТ, а Петро Симоненко пообіцяв, що силові методи, які фракція КПУ застосувала в парламенті, можуть поширитися на цілу Україну. Як кажуть: без коментарів.

На цьому тлі досить вираженим

і конкретним був виступ у сесійній залі голови Української Народної Партії Юрія Костенка, який зазначив, що УНП розглядає євроінтеграційні процеси України як найкоротший шлях до високоєфективної конкурентоспроможної національної економіки та європейських стандартів життя, але уряд, перш за все, повинен піклуватися про всебічний захист національного виробника, як це робиться в інших розвинених європейських країнах, зокрема в Британії. Підтримувати всі законопроекти, які даватимуть можливість українському виробникові продавати свою продукцію без будь-яких бар’єрів і обмежень на світових ринках, і голосувати проти будь-яких рішень, що ставлять національного виробника в нерівні умови та завдають йому шкоди, — таке рішення, на думку Юрія Костенка та УНП, становить єдиний вихід зі складної ситуації.

Коментар віце-прем’єра з питань євроінтеграції Олега РИБАЧУКА:
“Ухвалений закон щодо “піратства”, відсутність якого ще до-

Фото Г. Оборської

недавня була головною перешкодою на шляху до СОТ, знімає багато претензій. Це вже перемога на шляху євроінтеграційного розвитку України. Цей закон першочерговий, і без його ухвалення інші закони щодо СОТ можна було б не голосувати. Якби ми провалили зараз закон про захист інтелектуальної власності, то дорогу України до СОТ було б закрито. Але навіть якби ухвалили тільки цей закон — уже було б про що говорити з Брюсселем. Тепер важливо показати світові, що цей закон ще й працює, а не ухвалений декларативно. І за умови ухвалення ще декількох важливих законів можна буде сказати, що в Україні є майже всі шанси пройти до СОТ уже наприкінці цього року”.

ФОНДИ І ФРОНДИ

5 липня, під час Дня уряду у Верховній Раді України, що мав тему “Про заходи уряду щодо підвищення ефективності управління державною власністю у статутних фондах господарських товариств, що приватизуються, та товариств, створених за участю держави”, голова Фонду державного майна Валентина Семенюк оприлюднила не вельми веселі цифри. На обліку в реєстрі корпоративних прав державних товариств, у статутних фондах яких є державна частка. З них лише 28 % мають у статутному фонді державну частку понад 50 %, 34 % мають державну частку від 25 до 50 %, і 38 % мають державну частку менше 25 %, що не дає державі можливості здійснювати повноцінне управління і кон-

ПРИВАТИЗАЦІЯ ЯК ДЗЕРКАЛО УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

троль за діяльністю таких товариств. Володіючи 1266 корпоративними правами, Фонд держмайна має у своєму підпорядкуванні статутний капітал у сумі 14 млрд. гривень. Ці дані свідчать, що Фонд володіє в основному корпоративними правами дрібних і середніх підприємств. Набула поширення практика штучного банкрутства господарських товариств, знецінення державної частки акцій, інших порушень. За словами Валентини Семенюк, усі ці процеси використовувалися потужними фінансово-промисловими групами для реалізації власних бізнес-інтересів, нехтуючи інтереси держави.

Отже, у спадок від злочинної влади ми дістали майже повністю розвалену економіку, яка, за умов

замовчування її стану, давала картину стабільності. Але стабільності не державної економіки, а економіки тих самих фінансово-промислових груп. Держбюджет недоодержував мільярди.

Як наразі потрібно розробляти нові механізми регулювання, ухвалювати нові закони в галузі приватизації майна?

Наприклад, ухвалювати закон про Фонд державного майна. Закон про реприватизацію. Але, як зазначила В. Семенюк, відповідаючи на запитання народного депутата Павла Мовчана щодо технології повернення незаконно відчуженого майна, цей закон, на жаль, зараз у сесійному залі не підтримають.

Крім того, як з’ясувалося, питання повторної приватизації

“Криворіжсталі”, приватизації Укртелекому, урегулювання ситуації навколо Нікопольського феросплавного заводу перебувають у невизначеному стані. І згодом можуть спровокувати протистояння не менш гостре, ніж те, яке викликало ухвалення законів щодо вступу України до СОТ.

Чи треба продавати той чи той стратегічний об’єкт, зокрема “Криворіжсталь” чи Укртелеком, — на це питання різні політичні угруповання дають різну відповідь. І кожне із цих угруповань дбає про свій політичний інтерес, часто-густо забуваючи про інтереси країни.

Через парламентські баталії ряд законопроектів щодо внесення змін до Закону України “Про перелік об’єктів права державної

власності, що не підлягають приватизації” ухвалювалися нашвидкуруч, за скороченою процедурою, розглядалися швидко і пройшли не всі.

Уже чути голоси наляканих інвесторів через невизначеність із реприватизацією. Аналітики вбачають загрозу національній безпеці через такі факти, як можливий продаж того ж Нікопольського феросплавного російському бізнесові.

Як свідчить опитування працівників підприємств Кривого Рогу й Нікополя, їм байдуже, хто володітиме власністю, — держава чи приватні особи. Аби тільки управління було ефективним, підприємства не простоювали, кошти в бюджет надходили повністю, і зарплату виплачували вчасно.

ВИБОРИ-2006

Саме такою була назва проведеного 8—9 липня за сприяння Комітету виборців України та Київської школи PR-технологій технологічно-практичного форуму. А конкретніше: “Парламентські вибори—2006: шлях до перемоги”.

Організатори форуму сподівалися, що цей захід дасть усім, хто буде змагатися за перемогу, розуміння політичного, правового й соціологічного контексту майбутньої кампанії, ознайомить із досвідом і новітніми виборчими технологіями. Сподівання організаторів справдилися, адже досвідом ділилися справжні переможці: віце-президент ВГО “Українська ліга із зв’язків із громадськістю” Олег Медведєв, що працював у штабі Віктора Ющенка; президент фонду “Український вимір” Ярослав Лесюк — креатор рекламної кампанії Віктора Ющенка на президентських виборах; головний редактор сайту “Інтернет-репортер”, радник Олександра Мороза з питань політичної реклами в кампаніях 1999, 2002 та 2004 років Віктор Уколов; “польові команди Помаранчевої революції” — народний депутат Володимир Філенко та заступник виконкому партії “Батьківщина” Юрій Саханю.

А “круглий стіл” політологів і політичних експертів, проведений

ШЛЯХ ДО ПЕРЕМОГИ

у рамках форуму і присвячений майбутнім виборам, зібрав справжнє сузір’я імен, починаючи від віце-прем’єра з гуманітарних питань Миколи Томенка. Думками про майбутню виборчу кампанію обмінялися директор Європейського інституту інтеграції та розвитку Дмитро Видрін, професор політології Олексій Гарань, уже названі Олег Медведєв та Ярослав

Лесюк, фахівець із питань політичного маркетингу та PR-технологій Віктор Небоженко та інші. Утім, заявити свою позицію мав можливість кожний учасник форуму, навіть якщо його ім’я ще не стало надбанням політичної спільноти. Але в контексті ваги майбутньої кампанії кожна думка має особливу цінність.

Усі учасники форуму зійшлися

на тому, що вибори—2006, незважаючи на те, що, без сумніву, вони будуть демократичнішими за попередні, значною мірою, за напругою та логікою, будуть схожі на минулу президентську кампанію. Є фактом різка поляризація виборчих сил, залишаться актуальними деякі теми. Однією з тем, які будуть широко використовуватися різними політичними силами, як зазначили експерти, стане питання мовної політики. Ця тема може бути актуальнішою за тему федералізації. Цікаво, що на питання стосовно до ініціатив Олександра Мороза про надання російській мові статусу державної Віктор Уколов відповів досить обережно: “Я не відповідаю за рішення Соціалістичної партії...”

Багато хто з учасників підкреслював, що після минулої виборчої кампанії і революції Україна має нового виборця. Виборця з іншим розумінням ситуації та свого місця у виборчому процесі. Як зазначив у своєму виступі віце-прем’єр Микола Томенко: “Цих людей уже не примусиш у школі чи на заводі підкидати бюлетені”. Революція, за словами Томенка, дала народові України досягнення своєї політичної свободи. На часі дати громадянину можливість досягнути власну економічну свободу, ідентифікувати себе як платника по-

датків, що повинні працювати на нього ж. Поки що бачимо абсолютне нерозуміння суспільством того, що таке економіка України, бюджет держави, обіг грошей від суспільства до бюджету і знову до суспільства. Цю проблему треба розв’язувати.

Також, на думку віце-прем’єра, одним із ключових питань, яке влада досі не розв’язала, є питання відокремлення бізнесу від політики. І це основна загроза майбутнім політичним процесам. Уперше українці обиратимуть парламент за партійними списками. Хто буде в цих списках? За яким принципом вони формуватимуться? Пан Томенко висловив упевненість, що вибори будуть на порядок демократичнішими, ніж були, і надзагроз для демократії в Україні він не бачить.

Багато також мовилося на форумі про вплив на політичні процеси адміністративно-територіальної реформи. Обговорювалося питання “нової опозиції”.

Звісно, увагу експертів привернув і такий чинник політичних ігор, як російський фактор. На думку Олексія Гараня, цей фактор певною мірою буде впливати на нові вибори.

● Матеріали підготувала Радміла КОРЖ

ВИЖИВАЄМО?

В Одеській «Просвіті» сталися зміни — обрано нового голову. Очолила організацію знана в Одесі людина — пані Галина Дольник, голова Благодійного фонду імені Івана та Юрія Лип, розповсюджувач української книжки. Оновлено склад правління, і головне — «Просвіта» почала активно діяти. Складено нові плани роботи, орієнтовані, передусім, на найважливішу подію — 100-річчя Одеської «Просвіти», що його восени цього року відзначатимуть просвітяни Одещини; проведено ряд заходів, спрямованих на покращання роботи організації, піднесення її авторитету.

За цей час виникли нові осередки, зокрема в с. Усатове (голова осередку учитель-філолог Марія Іванівна Демчук), ведемо роботу зі створення таких осередків у Академії зв'язку, в Південноукраїнському педагогічному університеті та інших закладах освіти. Активно працюємо над створенням «Молодої «Просвіти»».

1 червня 2005 року в житті Одеської «Просвіти» сталася знакова подія — відбулася засновницька конференція в Одеському аграрному університеті.

Цьому передувала така подія. 10 травня ц.р. на Одеському державному телебаченні, в авторській програмі журналіста Богдана Чуфуса «Заповідними стежками», виступили голова об'єднання п. Г. Дольник та її заступник п. Т. Ананченко; вони розповіли про нинішній Одеської «Просвіти», яка в листопаді цього року має відзначити свій ювілей. Ішлося про відсутність належного приміщення, друкованого органу, будь-яких коштів, байдуже ставлення місцевої влади до проблем Одеського обласного об'єднання «Просвіти». Нове керівництво об'єднання і правління має реальні пропозиції щодо кардинальної зміни роботи Одеської «Просвіти», аби вона стала дією і відродила свій авторитет серед громадських організацій регіону. Цю передачу дивився ректор Одеського державного аграрного університету професор Сергій Сергійович Корлюк — і не зміг залишитися байдужим до почутого. Він вирішив створити у своєму вчз великий просвітянський осередок.

Засновницька конференція в аграрному університеті — це було широке зібрання студентів і викладачів, яке репрезентувало всі факультети навчального закладу, де справи української духовності приділяють велику увагу. Учасників конференції вітав студентський хор — лауреат Усеукраїнського фестивалю «Софіївські зорі» (дітище члена правління Одеської «Просвіти» ст. викладача ОДАУ п. Галини Чеканович); із доповідями виступили голова Одеської «Просвіти» п. Г. Дольник, ректор університету проф. С. Корлюк, доц. О. Лещенко, ст. викл. Г. Чеканович, які порушили нагальні

НЕ МАЄМО ПРАВА НА ПОРАЗКУ

проблеми сьогоднішнього стану просвітянства й освітництва в нашому місті та регіоні.

Підсумок зібрання — Одеський аграрний університет став колективним членом Одеської «Просвіти», головою організації обрано ректора С. Корлюка. Так уперше за столітню історію існування в Одеській «Просвіті» з'явився її колективний член!

5 травня минуло 105 років від дня народження громадського й політичного діяча, геополітика й письменника, лікаря УПА Юрія Липи. На відзначення цієї дати Одеська

дилися в рамках акції, зокрема першого тому 10-томного видання творів Юрія Липи (видавництво «Камінь», м. Львів); у презентації двотомника В. Симоненка та книги В. Пахаренка «Як він ішов», а також у презентації книги В. Винниченка «Записки кирпатого Мефістофеля» та буклета «Володимир Винниченко: Повернення... 2005» (видавництво «Брама», м. Черкаси).

22 травня українська громада в усьому світі відзначає день, коли Тарас Шевченко навів спочив у рідній українській землі. Одеські просвітяни також ушанували поета. 21 травня

«Просвіта» провела ряд заходів. Було підготовлено тематичні радіо- й телепередачі, відбулися зустрічі зі студентами й учнями, прочитано змістовні лекції, а в газеті «Думська площа» опубліковано статтю Тетяни Ананченко «Юрій Липа — митець і лицар».

Одеські просвітяни роблять усе, аби славетні імена наших земляків гідно вшанувалися на їхній батьківщині, щоб молоде покоління знало видатних діячів, якими має пишатися Одеса.

8 травня в Україні відзначалося державне свято — День Матері, до якого долучилися й просвітяни Одещини. Так, у Іллічівську місцевий осередок провів тепле свято вшанування Матері, 11 травня на обласному радіо пролунала радіопередача авторського циклу «Сторінками української духовності» Тетяни Ананченко — «Слово про Матір».

На День Матері член правління «Просвіти» доцент історичного факультету Національного університету ім. І. І. Мечникова Олександр Музичко влаштував поїздку групи студентів російського відділення філологічного факультету до Львова. Одеські студенти взяли участь і в Дні міста Лева.

19—21 травня в Одесі відбулася VI Всеукраїнська виставка-форум «Українська книга на Одещині», у роботі якої були активно задіяні члени правління Одеської «Просвіти». Вони взяли участь у ряді презентацій книг, які прово-

пролунала авторська радіопередача Т. Ананченко «Кобзар у нашому бутті: до дня перепоховання Тараса Шевченка». 22 травня 2005 р. члени Одеської «Просвіти» взяли участь в урочистих заходах біля пам'ятника Кобзареві в парку Шевченка; доц. О. Музичко, проф. Т. Мейзерська виступили в радіопередачі Одеського обласного державного радіо «Україна incognito», присвяченій цій події.

Відбулася зустріч голови Одеської «Просвіти» п. Галини Дольник із Юженським осередком «Просвіти», який провів презентацію книги В. Кудлача «Дівчина-квітка». Представники правління брали участь у студентсько-викладацькому «круглому столі», присвяченому 60-й річниці завершення для України Другої світової війни; спільно з Центром національного відродження ім. Юрія Липи — у заходах, присвячених Дням Героїв; у теологічній конференції «Берестейська унія» (Католицький університет); у конференції, присвяченій українському козацтву (Національний університет ім. І. І. Мечникова) тощо.

Одеська «Просвіта» прагне до творчої співпраці із засобами масової інформації — це один із пріоритетних напрямків її роботи, бо, як уже було сказано, треба підносити престиж «Просвіти». Адаже багато одеситів нічого не знають про цю організацію, а значна частина ставиться до неї якщо не байдуже, то дуже скептично. Бо ж є чого — варто тільки побувати в її «офісі» на вул. Бєлінського, 17, — і туди вже ніколи не захочеться більше зайти.

Тож було проведено ряд інтерв'ю та передач на радіо й телебаченні, у газеті «Думська площа» започатковано сторінку до ювілею Одеської «Просвіти», де публікуються цікаві матеріали. У планах правління — створення власного друкованого органу об'єднання: для цього в нас є, як-то кажуть, людські ресурси, та немає фінансових і матеріальних. Ми запрошуємо до розв'язання цієї проблеми всіх, кому небайдужа українська справа. Бо ж у нашому місті власне українських газет лише дві: обласна — «Чорноморські новини» і міська — «Думська площа» (український додаток до «Одеського вестника»). Мати власну газету одеських просвітян — справа честі кожного національно свідомого громадянина нашого регіону. Це було б і відновленням давньої традиції — адже на початку ХХ ст. в Одесі існувала така газета, котра, судячи з історії Одеської «Просвіти», мала широку читачку аудиторію, була знана не лише в Одесі

ЗАЯВА-ЗВЕРНЕННЯ

ЗАКАРПАТСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ АТАКУЮТЬ ЧИНОВНИКИ

Ужгородська міська рада, грубо порушуючи чинне законодавство, виділила земельну ділянку й дозволила будівництво на прилеглій до Народного Дому «Просвіта» території.

Нагадаємо, що Народний Дім, розташований на площі В. Гєнджі-Донського, 3, в Ужгороді, є пам'яткою історії та культури обласного значення. Рішенням виконкому обласної ради № 12 від 16 січня 1970 р. що пам'ятку взято на облік як будинок, де в листопаді 1944 р. відбулися збори ужгородців на підтримку возз'єднання Закарпаття з Україною, а розпорядженням облдержадміністрації № 452 від 11 жовтня 1993 р. — як національно-культурний центр українців Закарпаття у 20—30-их роках ХХ століття.

У середині 90-их років міськвиконком уже порушив юридичні норми — дозволив будівництво впритул до будівлі Народного Дому тераси для торгівлі, а рішенням № 52 від 29.04.1998 р. частину ділянки (0,09 га спільного користування) у межах території Народного Дому виділили під індивідуальне будівництво тодішньому заступникові голови міськвиконкому, а пізніше начальникові управління з туризму ОДА С. Слободяноку.

Свого часу Народний Дім побудовано як український культурно-просвітницький центр Підкарпатської Русі на земельній ділянці, яку придбали коштом громадськості краю. Відкриття і посвячення Народного Дому товариства «Просвіта» відбулося 7 жовтня 1928 р., жертвували на будівництво українці-русини, видатні громадсько-політичні та культурні діячі, зокрема Ю. Брашайко, А. Волошин, А. Шептицький, Д. Німчук, В. Гєнджа-Донський, І. Панькевич, Р. Стажур, С. Черкасенко, Т. Масарик, а також учні шкіл, гімназій. Цей дім тривалий час був місцем для зібрань різних українських громадських товариств краю. У листопаді 1938 р. Народний Дім товариства «Просвіта» конфіскувала угорська, а в 1945 р. — радянська влада. За радянської влади в ньому розташовувався гарнізонний будинок офіцерів. У період експлуатації будинку військовими тут не проводилися капітальні ремонти, а в 1997 р. будівлю передали в користування Крайовому товариству «Просвіта» без енергопостачання, води, із затопленими підвалами, з покрівлею, що протікає.

Із 1997 р. по 2003 р. нові господарі докладали зусиль, аби здійснити ремонт покрівлі, осушити підвал, налагодити водопостачання, провести санітарний ремонт більшості приміщень.

Уважаємо, що Народний Дім товариства «Просвіта» й надалі має виконувати функції крайового центру українських громадських товариств.

Виділена з порушенням чинного законодавства прилегла до будинку «Просвіти» земельна ділянка потрібна для обслуговування будівлі й не може використовуватися під забудову (ст. 53, 54 Земельного Кодексу України).

Правління Закарпатського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка розцінює дії міської ради щодо виділення у приватну власність земельної ділянки біля Народного Дому «Просвіта» як наступ на законні права української (титульної!) нації на Закарпатті.

У зв'язку з викладеними фактами, дбаючи про збереження та примноження національної історії, культури, духовності:

1. Вимагаємо від Ужгородської міської ради терміново **скасувати** попередні рішення про виділення у приватну власність земельної ділянки, прилеглої до Народного Дому «Просвіта».

2. Просимо голову Закарпатського облдержадміністрації п. В. Балогу сприяти українській громадській організації:

а) у відновленні справедливості й законності, що стосується **повернення** належного товариству «Просвіта» **земельної ділянки**;

б) у здійсненні **капітального ремонту** історичної пам'ятки — Народного Дому «Просвіта» **бюджетним коштом**.

● **Б. КІШТУЛИНЕЦЬ**, голова правління Закарпатського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

Уперше за столітню історію існування в Одеській «Просвіті» з'явився її колективний член — Одеський аграрний університет.

ФЕСТИВАЛЬ

Коли "мрійливе", але доволі моторне дійство сягнуло свого апогею, першою асоціацією було: після Майдану я не пригадаю чогось схожого не лише за кількістю людей, об'єднаних навколо одного центру тяжіння, але й, головне, — перейнятих спільною настроєвістю. У "Країні мрій", справді, особливий зв'язок із "помаранчевою хвилею" — саме звідси, зі Співочого поля столиці, майже рік тому (4 липня) стартувала виборча кампанія Віктора Ющенка, а за тиждень (9—10 липня) тут відбувся Перший етнічний фестиваль "Країна мрій". Пригадується особливий пієтет, суміш радості й тривоги, з якою люди приходили тоді на Співоче поле. Зустріч на цьому терені з далекими і близькими друзями, просто знайомими була своєрідним символом віри. Як, зрештою, згодом — на Майдані.

Нинішнє Співоче поле, порівняно з 2004-им, було іншим: спокійнішим, більш респектабельним і стильним. Побільшало сценічних майданчиків, якіснішим стало їх оснащення. Щоправда, поки не все складається з пунктуальністю в часі, та й мапа фестивальної країни наразі залишає бажати кращого. Хоча це не завадило організаторам ретельно, без метушні й помітних збоїв, виконати всю програму фестивалю, а те, що відвідувачам іноді було важко відрізнити Лаврську сцену від Обрядової і чітко ідентифікувати, хто коли виступає, — дріб-

КРАЇНА МРІЙ САЛЮТУЄ

Національні традиції починаються з традицій родинних.
Президент Віктор Ющенко з дітьми та дружиною здійснили візит до Країни мрій

на мальовничі схили з мальовничо розташованими на них групами людей, то можна було вловити в цій ідилічній картинці якусь аналогію з традиційними сільськими празниками й відпустами.

Із потоку людей, які рухалися на фестивалеве дійство, око з приємністю вихоплювало постаті в етнічному вбранні, дібраному зі смаком і знанням справи. Хто ж завітав на свято в буденному одязі, той мав змогу тут-таки, на алеї майстрів, змінити свій імідж, придбавши вишиванку, барвисту індійську хустку, виконану в техніці батику, або щось із прикрас. Привчаєння публіки до української питомої естетики теж можна зарахувати до активу організаторів фестивалю. Кілька-надцять вечорниць, де етнічне вбрання правило за своєрідну перепустку, далися взнаки. От Віктор Ющенко з родиною встиг побувати лише на одній етновечірці від

"Країни мрій", проте однієї з основних їхніх умов додержав. На Співоче поле його дружина і діти прийшли у вишиванках.

Після сьомої вечора епіцентром фестивалю ставала Велика сцена. На задум організаторів, команди, які тут виступали, мали продемонструвати гідні зразки world music стилю.

Вокалістки білоруської групи "Юр'я" здивували присутніх не лише тембральними барвами, а й оригінальними аксесуарами

Традиційна лялька-мотанка на пам'ять про фестиваль

Не буду аналізувати, наскільки повно вдалося здійснити задумане, скажу лише, що виступ кожного з гуртів мав успіх, а про смаки, як відомо, не сперечаються. Для себе ж я відзначив білоруський гурт "Юр'я", у репертуарі якого сміливо поєдналися формат рок-світи, архаїчний поліський мелос, міфопоетичні тексти й гортанні тембральні барви, властиві народам Сибіру й тибетцям. Проти експериментів сябрів навіть французький "Ред Кардель" зі своїми рок-імпровізаціями на кельтські мотиви був доволі традиційним і стандартним.

Слід сказати, що вечірня програма перших двох днів була лише своєрідним настроюванням аудиторії для кульмінаційного третього дня. Фінальний вечір фестивалю відкрив Роман Гриньків, який приготував цікаву і, певною мірою, несподівану програму, зорганізувавши під новий проект досить креативний ансамбль інструменталістів, де власноруч модернізовані маестро бандури вдало поєдналися зі звучанням індійського ситара. Узагалі, третій день фестивалю відбувся під знаком "ex Oriental luxe", про що досить чітко заявив Олег Скрипка, проголосивши, що його "дух, серце, розум прагнуть до мудрості Індії". Хоча сказано це було із цілком євро-

пейською іронією й українським почуттям гумору, однак у кожному жарті, як відомо, є лише частка жарту, а решта — правда.

Але перед тим як на сцену вийшов Майстер ритуалу — як дедалі частіше називають лідера "ВВ" — відбувся виступ головного гостя "Країни мрій" — англійської співачки узбецького походження Севари Назархан. Нещодавно двадцятип'ятирічна Севара, якою опікується Пітер Гебріел, стала переможницею конкурсу BBC World Music Awards у номінації "Кращий співак Азії". На київській сцені зірка Сходу репрезентувала багату програму, створену на основі традиційних вокальних й інструментальних циклів XV—XVI ст. Музика центральноазійського ренесансу, нанизана на пружні вібрації узбецького дутара, виявилася досить незвичною, як на українське вухо, і надто складною для сприйняття й "виловлювання" в ній драйву. Проте з поваги до гості й до організаторів публіка терпляче вбирала терпкі пахощі східної музики. Зате, коли на сцені нарешті з'явився Олег Скрипка, фестивальний народ відпружився й пішов у "відрив". Що ж до заявленої у програмі "особливої етнічної програми" від гурту "Воплі Відоплясова", то вона полягала переважно в оновленій інструментовці старих добрих хітів. До квідриги "ВВ" по черзі приєднувалися: група мідних духових, сопілки, старосвітські колісні ліри, цимбали і, нарешті, вокалісти з фольклорного

ансамблю "Божичі". Під завісу пролунала композиція "Країна мрій", яка й дала свого часу назву фестивалеві. Щоправда, цього разу її проакцентували не стільки мелодійними барвами, скільки феєрверком, але й у піротехнічній обробці гімн "Країни мрій" не втратив живих сердечних струн. Завершальним акордом фестивалю став традиційний дует Олега Скрипки і Ніни Матвієнко, які наспівом "Ой

Найкоротший шлях до мрії освоювали дітлахи на ігровому майданчику "Равлик"

на Купала на Йвана" закріпили ритуальну суть фестивалю, покликаною здійснити таїнство злуки вогню і води, неба і землі, традицій і модерну, драйву і споглядання.

Микола СКИБА
Фото Г. ОБОРСЬКОЇ

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора,
відділ політики
Олександр СОЛОНЕЦЬ
279-49-47

Заступник головного редактора,
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Літературний редактор
Анатолій ВЕНЦОВСЬКИЙ
279-49-47

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ культури
Микола СКИБА
279-49-47

Відділ літератури
Марія КРИШТОПА
270-55-57

Спеціальний кореспондент
Радміла КОРЖ
279-39-55

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Оксана ПЕТРИЧЕНКО
278-63-69

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovo.prosvita.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301228

Загальний наклад — 32000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на "Слово
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на півроку — 19,18 грн.